

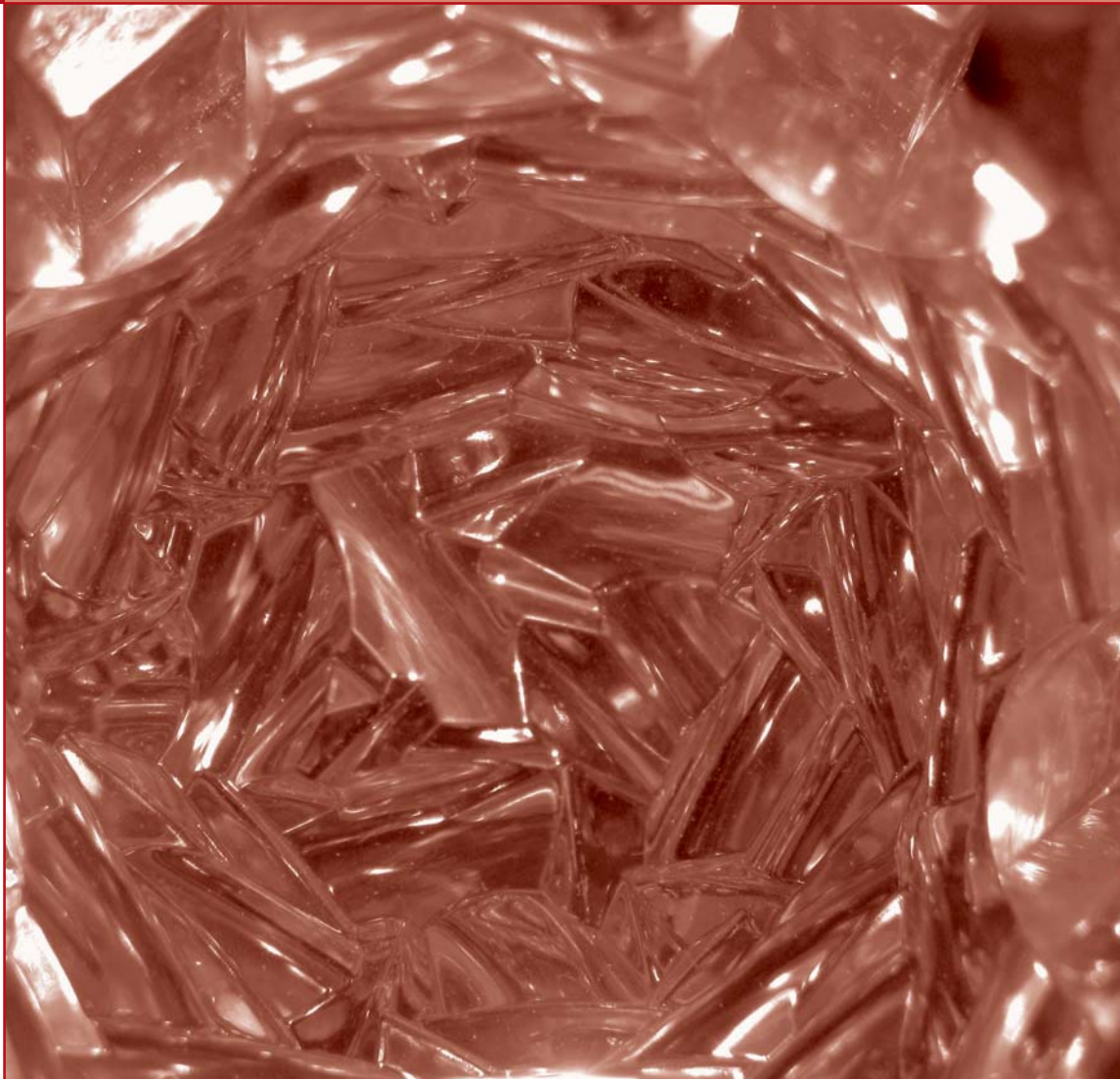

KROK

2

Ročník 6/2009

Knihovnická
Revue
Olomouckého
Kraje

OBSAH ČÍSLA

PRVNÍ KROK

Adresa (úvodník) – *Lenka Prucková* 1

ROZHOVOR KROKU

O slovech a příbězích: Aleš Merenus s Františkem Schildbergem 2

KNIVHOVNICTVÍ DRŽÍ KROK

Zločinci mezi regály – *Petr Mašek* 11

Věcný katalogizátor a odborný text (o četbě poněkud jinak)
– *Aleš Hrazdíl* 16

O KROK DÁL

Mladí Evropané zvedají kotvy – *Helena Březinová* 20

Osvícené hlavy minulosti: Ludvík ze Žerotína a Velké Losiny
– *Renáta Fífková* 24

KROK V LITERATUŘE

Poezie na cestách a opět doma – *Karel Vysloužil* 33

Všechny tváře Olomouce: Olomoucká předměstí / Ján Kadlec
(recenze) – *Helena Veličková* 35

KROK DO SVĚTA

Vyzouvejte se, prosím – *Lenka Prucková* 37

KROK ZPĚT

Zastavenička v olomouckých ulicích II. – *Nela Chládková* 43

KROK FÓRUM

Ceny Olomouckého kraje v oblasti kultury 2009 50

O světě knih a knihoven Bohuslava Smejkal – *Hana Študentová* 55

KROK INFORMUJE

Radost pro oči i dlaně – *Helena Veličková* 57

Senioři si půjčují – *Radim Karlach* 59

Fotografie dostihových koní v knihovně – *Radim Karlach* 60

REGIONÁLNÍ KULTURNÍ OSOBNOSTI 61

Na obálce: Cena Olomouckého kraje. Foto Radka Vítková, viz str. 50

KROK • Knihovnická revue Olomouckého kraje
Vydává Vědecká knihovna v Olomouci
Ročník 6., číslo 2, vychází čtyřikrát ročně

Vedoucí redaktorka: PhDr. Helena Veličková,
e-mail: velickova@vkol.cz
Odpovědná redaktorka: Mgr. Olga Chmelíčková,
e-mail: olga.chmelickova@vkol.cz

Redakční rada:
PhDr. Renáta Fífková,
e-mail: fifkova@vmo.cz
Václava Jemelková,
e-mail: v.jemelkova@kr-olomoucky.cz
PhDr. Miloš Kvapil,
e-mail: reditel@knihovna.cz
RNDr. Lenka Prucková,
e-mail: pruckova@kml.cz

Adresa vydavatele a redakce:
Vědecká knihovna v Olomouci,
Bezručova 3, 779 11 Olomouc
Tel.: 585 205 311, fax: 585 225 774
e-mail: redakce@vkol.cz
IČO: 100625

Grafická úprava obálky: Ivana Perůtková
Kresby: Ing. Markéta Otavová
Technická redakce: Petr Jančík
Tisk: Polygrafické středisko
Univerzity Palackého v Olomouci
Biskupské nám. 1, 771 11 Olomouc

ISSN: 1214-6420 (tištěná verze)
1214-648X (elektronická verze)
Registrace: MK ČR E 6450

www.vkol.cz/krok

Uzávěrka čísla: 15. dubna 2009

Adresa

Jednou z prevencí syndromu vyhoření je umění vypnout. A to nejen svůj mobil. Proto je tu dovolená, kouzelné slovo, které každému z nás evokuje něco jiného. Od úplného nicnedělání a válení se na pláži přes pěší túry, cyklistické výlety, horolezecké výstupy a podobné adrenalinové zábavy až po poznávací zájezdy do celého světa. Právě to, co v cizině objevíme, to, co se liší od našeho způsobu nazírání, nás posunuje dál. Umožňuje nám vidět naši malou zemi z nadhledu, nebrat se tak vážně, naučit se naslouchat druhým, neprosazovat jen sebe a svůj názor.

Vloni se mi podařilo navštívit zemi dříve odsuzovanou, pak velebenou – Spojené státy americké. Jako člověk s kritickým přístupem k životu jsem byla velice zvědavá... „Kde budete bydlet?“, „Adresu...“, „Udejte místo pobytu“, to bylo první, co mě zaujalo, ta neustálá snaha vypáčit ze mne adresu, na které se budu zdržovat – na žádosti o vstup do země, na letišti, na všech formulářích, při vstupním pohovoru. Jako by svobodomyšlný člověk, který se teprve chce rozhodnout, kam jeho kroky povedou a kde se ubytuje, byl potencionální terorista. Pokračovalo to celním a devizovým prohlášením (jako z doby socialismu), kontrolou, zda nevezu chleba s máslem, a zdvořilým textem v kufru: „Pro Vaši bezpečnost jsme prohledali Vaše zavazadlo“.

„Moje“ bezpečnost byla zaklínadlem pro úplně každé omezení osobní svobody – pro kamery v autobuse spojujícím letiště s centrem New Yorku, pro kontrolu batůžku v katedrále sv. Patrika i pro neustálé svlékání téměř „do trenek“ při vstupu do muzeí, historických památek a dalších turisticky zajímavých míst. Někdy i dvakrát, jako při cestě na

ostrov se Sochou svobody (jednou při vstupu na loď, podruhé přímo u sochy). Když velký silný černoch z ochranky donutil v zemi, kde žvýkají snad i domácí mazlíčci, pubertálního Američana vyplivnout žvýkačku před vstupem na sochu, přišlo mi to už docela zábavné. Protože jinak ve mně problikávalo slovo ŠIKANA.

Na druhé straně jsem si uvědomila, že bez americké paranoie z teroristického útoku, která přivedla velké množství strážníků do ulic, bych se těžko mohla samotná procházet v Central Parku, jezdit metrem či brouzdat New Yorkem až do pozdních večerních hodin. Navíc, o čem bych svým přátelům po návratu vyprávěla? Budme rádi, že se někde musíme zahalovat, jinde odhalovat, někde mluvit, jinde mlčet, dodržovat jiná pravidla, omezovat se či překonávat svoje zvyky. To vše nás posiluje a rozvíjí. Nebojme se.

Ale hlavně, nezapomeňme adresu. Ne tu, na které budeme v cizině bydlet, kde si budeme užívat a snít, ale tu naši, domácí. Tu, na které jsme opravdu šťastni.

Hezké léto přeje Lenka Prucková

O slovech a příbězích

Rozhovor Aleše Merenuse s básníkem a novinářem Františkem Schildbergerem

Básník a žurnalista František Schildberger se narodil 15. prosince 1952 v Brně. Absolvoval studium historie. V letech 1978–1985 pracoval jako redaktor v nakladatelství Kruh v Hradci Králové, později ve Státní knihovně v Praze a v posledních letech komunismu pak jako autor na volné noze v Brně. V 70. letech začal publikovat poezii v tehdejších časopisech a soustavně se věnoval literární, divadelní a další kulturní publicistice. Vydal básnické sbírky *Knížka s modrými očima* (1980), *Místa* (1983), *Zrcadlo* (1983) a *Vyhlášení lásky* (1997); sbírka *Místa* byla v tehdejším oficiálním hodnocení tvorby roku 1983 označena za ediční omyl („*Ani formální virtuozita nás nesmíří s rozbitým vnitřním světem umělce*“). Jen se značnými obtížemi se podařilo prosadit knižní vydání publicistické rekonstrukce *Ležáky 24. června 1942* (1982), která kladla jiné důrazy v interpretaci událostí než tehdejší propaganda.

Od roku 1990 pracoval František Schildberger jako brněnský redaktor obnovených Lidových novin; ve druhé polovině 90. let získaly mezi křesťanskými posluchači vliv jeho komentáře

k aktuálnímu dění, které celkem pět let vysílalo každodenně brněnské Radio Proglas. Z malé části jsou shrnuty do knižních výborů 1996: komentáře pro Radio Proglas (1997) a *Nemocný svět* (1998). Výběr z dosavadních básnických sbírek doplněný o nové verše vyšel roku 1994 pod názvem *Oblastní výbor* (z veršů) a zatím poslední kniha *Básně* (2005) není vzdor názvu výbor z dosavadní tvorby, nýbrž nová básnická sbírka. Hlavní publikační formou však pro Františka Schildbergera představuje v současné době nikoliv tisk, nýbrž v publicistice

internet (je šéfredaktorem křesťanského internetového magazínu www.sklenenykostel.net) a pro básnickou tvorbu autorská čtení.

František Schildberger rovněž spolupracuje s Českou televizí jako autor a režisér pořadů s křesťanskou tematikou (cyklus *Cesty víry* a *Křesťanský magazín*). Od roku 1996 působí (externě i interně, přechodně i trvaleji) na různých vysokých školách společenskovedního a teologického zaměření (Teologická fakulta Jihočeské univerzity, Cyrilometodějská teologická fakulta Univerzity

Palackého, Fakulta sociálních věd Univerzity Karlovy, Filozofická fakulta Masarykovy univerzity, Fakulta sociálních studií Masarykovy univerzity, Ekonomicko-správní fakulta Masarykovy univerzity, Filozofická fakulta Univerzity Palackého). V letech 1997–2001 byl členem Rady České televize a Rady pro rozhlasové a televizní vysílání. Je svobodný, žije v Brně.

Řekl bych, že literatura a vůbec slovo jako takové představují jakési gravitační pole, které tvůř život určuje zásadním způsobem. Na prvním místě stojí slovo biblické, dále slova opracováváš ve svých básních, ale také při psaní žurnalistických textů nebo próz. Možná bychom mohli začít trochu obecněji. Co pro tebe slovo vlastně znamená?

Slovo... Slovo je v současné době chudák. Ne-pochybně podléhá inflaci a devalvací. Už v Hamletovi je ta známá replika: „Slova, slova, slova.“ A Vladimír Rencín, další génius evropské kultury, to v jednom kresleném vtipu krásně použil: bača na horách, slaměný klobouk, vystupuje k němu takový brýlatý turista a bača se ho ptá: „Co je nového v údolí?“ Turista říká: „Slova, slova, slova.“

A ta nová slova jsou pořád ta samá. Naděžda Mandelštamová, vdova po, podle mého názoru, jednom z opravdu největších ruských básníků, napsala nádherné paměti. A k nim ještě poskytla – ve vysokém věku a s takovou velikou moudrostí a přitom přirozeností, bez pózy – několik interview. V jednom z nich se vracela k jinému interview, kdy se ještě v době plné síly sovětské diktatury setkala s nějakým mladým intelektuálem ze západní Evropy. Už nevím přesně, odkud byl, řekněme třeba z Francie, protože Francie by na tomto místě seděla velmi dobře typologicky,

a ten jí říkal: „Vy tady v Sovětském svazu máte obrovskou výhodu, že pro vás slovo ještě něco znamená. Pro vás slovo je něco, za co se ještě zavírá, posílá do vyhnanství a do vězení, kdežto pro nás na Západě už slovo neznámá vůbec nic. Každý může říct cokoliv, a pokud ho už někdo zažaluje, tak v soukromoprávním procesu, určitě ne stát...“ Ona mu na to odpověděla: „No, tak se přestěhujte k nám a užíjte si tu závažnost slova.“ Francouz jí řekl, že kdyby mohl, určitě by to udělal. Zeptala se ho, jestli by to bral i se všemi důsledky, a on jí na to přitakal, že by tomu dal přednost se všemi následky. No a Mandelštamová to celé shrnuje do jediného konstatování: „Podle mě nedoceňuje následky.“

To je, zdá se mi, takový ten poměrně obvyklý romantický pohled západních levicových intelektuálů na totalitní společnosti, které si asi nedokázali vůbec představit. Prostě se to vymykalo jejich imaginaci. To mě přivádí k otázce, zda – když si myslíš, že se ocitáme v době, kdy slovo přehlčuje prostor kolem nás – slovo, nebo vůbec psaní ztrácí na významu. Není to třeba i příčina současného stavu, v němž spisovatelé už nejsou v centru dění; už nejsou mluvčími národa, jeho bardy, těmi, kdo vyslovují myšlenky za ostatní lépe než kdokoli jiný, formou příběhů nebo básní.

Kdysi jsem byl účastníkem debaty, kde se ho-vořilo přesně o tomto, jestli literatura ještě má společenský význam. A já jsem tenkrát říkal, že mi prostě nezbývá než konstatovat, že takový význam už nemá. Před pár týdny proběhla valná hromada Obce spisovatelů. Přiznám se, že ačkoli jsem jejím členem, tak jsem na Obec ani nejel. Jedna ze dvou hlavních televizí o hromadě neinformo-

vala vůbec a druhá se omezila na konstatování, že předsedou byl zvolen Vladimír Křivánek. Čili na jediný údaj: personálii, kdo je předsedou. Nikde nezaznělo nic z debaty, nic z myšlenek. A k tomu, což mě nadchlo úplně nejvíc, pouštěli ilustrační záběry z nějaké předposlední hromady; takže už se ani neobtěžovali poslat tam štáb, jenom použili záběry z archivu a zprávu ČTK. Myslím, že celou věc krásně vystihuje citát Arnošta Lustiga: „Jestli to není tak, že teď film bude ten způsob, jakým se vyprávějí příběhy...“ To je přesně ono. Vždycky se vyprávěly příběhy, vždycky se budou vyprávět příběhy. Pokud budeme na této zemi, vždycky budou lidi zajímat příběhy jiných lidí. Jenomže to, že se příběh fixuje písemně a pomocí nějaké chemikálie tiskne na jakousi blánu, to není prvotní. Vyprávění příběhů je starší nejen než knihtisk, ale i než vynález písma. Literatura je v dějinách vyprávění příběhů jedna z kapitol. Je to kapitola rozsáhlá, ale i před ní se příběhy předávaly ústní formou, teprve později se začaly psát – a teď se točí. Tak už to podle mě je. Dnešními vypravěči jsou filmoví režiséři, kteří se těší podobné pozornosti, jaké se těšili spisovatelé, řekněme, před padesáti lety. Když vydal Karel Čapek nový román, byla to událost. Dnes, když nějaký významný režisér natočí film, je to událost podobného významu. Naprosto mě nadchl Jan Čulík, literární vědec, který ukázal, že vlastně celý dosavadní život nezkoumal jenom literaturu, jak si mnozí mysleli – ale příběhy. Jeho poslední pojednává o českých filmech po roce 1989. (Jací jsme. Česká společnost v hraném filmu devadesátých a nultých let, Brno, Host 2007.) Vlastně tím vkročil do jiného vědního oboru – ale vlastně nevkočil, vlastně jenom pochopil to, co před

ním brilantně formuloval Lustig. Protože pokud je jeho oborem všimnout si, jak o sobě vyprávíme příběhy, tak si nemohl nevšimnout, že nejlepší možnosti má dneska v tomto směru právě film. Proto sepsal knihu o filmech. Možná celý problém vlastně vězí v široké strídě žánrů, kterou umění disponuje. Když Mozart napsal Dona Giovanniho, tak si jeho melodie zpívali všichni, od služek až po barony. Zní to dnes pro nás skoro neuvěřitelně, ale pop music té doby byla opera. Zato dnešní operní novinky by si nezpíval vůbec nikdo, snad ani ten sólista, když je z operního domu venku, protože je rád, že už to nemusí zpívat. Populární hudba se přesunula do jiných žánrů a opuštěný žánr, ta kukla, z které se už vyloupl motýl a letěl jinam, ještě pořád existuje a dožívá ve formalismech, v extrémtech, ve specialitách. No, a dneska je, podle mě, v této pozici literatura. Příběhy vypráví film a literatura se realizuje ve formálních hříčkách, které už nejsou pro masu – masa je škaredé slovo – pro většinu normálních lidí. Prostě pro nás ostatní, kteří o tom nepíšeme články... Příběh literatury vlastně připomíná osud opery, která už není pro tu většinu tzv. normálních lidí, ale pouze pro úzkou komunitu nadšenců a profesionálů; je to komunita lidí, kteří o ní píší a hodnotí jednotlivá představení. A rovněž literatura se dostala do pozice, kdy valná její část se píše pro jiné spisovatele a pro teoretiky, kteří píší zase své knihy, svoje studie, dávají si za to ceny a tituly...

Když už jsi se zmínil o Janu Čulíkovi, tak on je právě jedním z těch lidí, kteří se nedomnívají, že by slovo v současnosti devalvovalo –

– ale řídí se tím v praxi – to mě fascinuje!

Když už mluvíme o filmu: proč si myslíš, že pro současného člověka je příběh mnohem lépe stravitelný skrze filmové médium než prostřednictvím psaného nebo mluveného slova? Co tištěné slovo oproti filmu postrádá? Co vlastně současný recipient vyžaduje?

Ale slovo je přece i ve filmu. I film má své slovo. Némý film už je minulost. Ve filmu je slovo bližší životu, zaznívá tam, kde zaznívá i v běžném životě – v dialogu, téměř nikde jinde. Je v něm minimum komentáře, i když jsou samozřejmě také filmy, které jsou provázeny vypravěčem. Já bych formuloval takovou provokativní tezi: to, že – řečeno s Lustigem – film je teď ten způsob, jak se vyprávějí příběhy, je zaměřeno proti papírenskému a polygrafickému průmyslu, nikoli proti lidskému slovu. Protože slovo je samozřejmě i ve filmu a je velice důležité.

Takže se dá říct, že dnešní spisovatelé jsou hlavně scenáristé?

Podstatní jsou režiséři. Tak jako známe Aloise Jirásku a jeho novou kroniku U nás a neznáme Celestýna Bydelského, jehož zápisky v ní Jirásek bezostyšně použil – to je ten pašerácký moment v kronice U nás, který dobová kritika hodnotila jako jeden z největších Jiráskových přínosů, ale je to v podstatě použitý text vzpomínek pašeráka Celestýna Bydelského, který s upřímností prostého člověka ho Jiráskovi poslal a byl rád, že to mistrovi mohlo posloužit (Jirásek mu za to z vděčnosti poslal sadu nových hrnců). Ale Bydelský byl jen dodavatel polotovaru, ne ten, pod jehož jménem příběh vystupuje, kdo jej zpracuje, kdo ho přijme. Nejlepší vypravěči nevyprávějí příběhy vlastní, nebo které vymysleli, ale z množství příběhů vybírají ty, které vypravují způsobem zajímavým pro

co nejvíce lidí. Hrabal říkal o spisovatelích, že jsou jenom postřihovači skutečnosti. A postřihovačem byl i Shakespeare – ani jedno z jeho dramát nemá původní námět. Ale ani jeden ze Shakespeareových námětů před ním a po něm už nenašel takové zpracování. Čili – abych klesl od Shakespeara šestnáct pater níž – Jirásek byl vypravěčem a Bydelský dodavatelem suroviny. Scenárista je vůči režisérovi v úloze Bydelského. Scenárista píše a režisér rozhoduje, jestli je to ten příběh, který stojí za to vyprávět. Režisér udává způsob, jakým se příběh vypráví. Takže – a to si myslím velmi vážně – lidé, kteří by před nějakými sto třiceti lety byli spisovatelé, se dneska stávají filmovými režiséry...

Ale v tom případě se tě musím zeptat, proč – když souhlasíš s tím, že psané slovo je na úbytě – jsi o letních prázdninách napsal novou prózu, detektivku...? Mimochodem, má už ten text nějaký název?

Děkuju ti, že mě nutíš nad názvem přemýšlet, ještě ho nemám... Zatím mám jenom několik variant, Čára na hřbetě zmije, Cesta na hřbetě zmije nebo něco podobného.

Já bych jen pro čtenáře doplnil, že jde o román, který jsi napsal o letních prázdninách. Každý den jednu epizodu, kterou jsi vyvěsil na svých webových stránkách www.sklenenykostel.cz. Pokud si dobře vzpomínám, s psáním jsi začal na začátku července a pokračoval až do poloviny září –

– dokud byly vysokoškolské prázdniny, než jsem zase začal učit...

Takže proč tedy dnes psát detektivní román?

K tomu se mi vybavuje citát herce a spisovatele (mého oblíbeného) Jiřího Suchého, který jednou

vyprávěl, že vůbec nechtěl založit divadlo, divadlo si na něco hraje, a on chtěl film. No a to tenkrát nešlo. „Neměl jsem celuloid a tak dále,“ vzpomínal Suchý.

Takže ty jsi napsal román jenom proto, žes neměl možnost stát se filmovým režisérem?

Protože jsem neměl štáb a rozpočet, a tak dále, což je příznačné. Spisovateli v devatenáctém století se stávali jen ti nejsilnější. Samozřejmě ti nejtalentovanější, ale také ti nejprůbojnější. Dneska se tito lidé stávají režiséry. To jsou ti nejtalentovanější, kteří už pak dostanou granty a rozpočty a štáb. A my, lidé menšího talentu, prostě z nouze děláme jiné věci. Jiří Suchý z nouze založil divadlo, já z nouze píšu. Pak se s tím člověk smíří, asi jako se Rakušané smířili s energetikou bez jádra a dělají z toho ctnost. Ale původně by člověk radši byl filmovým režisérem než autorem, který píše.

Musím po pravdě říct, že mě tvoje odpověď hodně překvapuje, protože jsem si myslel, že budeš psané slovo obhajovat mnohem razantněji.

Bylo by to standardní, protože člověk přirozeně hájí to, co sám dělá. Nedávno jsem narazil na jeden zajímavý průzkum, kde respondenti odpovídali na otázku: Která věda je nejdůležitější pro vývoj lidstva? Ten průzkum se týkal velkého vzorku profesorů z nejrůznějších vědních oborů, a asi tě ani nepřekvapí, že naprostá většina z nich uváděla svůj obor.

Dobře, když už jsi se zmínil o Jiřím Suchém, můžeme se v našem rozhovoru trochu posunout třeba ke slovu, které zaznívá na divadle. Ty sám jsi autorem jedné rozhlasové hry –

Ano. Ale pokud dovolíš, rád bych se ještě vrátil k předcházejícímu tématu. Tys mi řekl, že málo hájím psané slovo, ale ono je to ve skutečnosti – když si to vezmeš čistě fyziologicky – čist je strašně nepřírozené. Přírozené je poslouchat ušima, přírozené je dívat se na něco, co se odehrává, ale ve skutečnosti je velmi nepřírozené trávit hodiny tím, že sleduji drobné černé značky, lišící se jen různým směrem různých ocásků.

A právě díky tomu čtenář musí zapojit svou imaginaci, musí si začít sám všechno představit. Kdežto u filmu je vizuální složka už daná. Divák sice může, nebo dokonce musí domýšlet, rekonstruovat jednotlivé významy, ale pořád se jedná o mnohem snazší typ recepce, než je tomu u literatury. Tady nemluvím o snímcích experimentálního typu samozřejmě, nýbrž o tzv. běžné produkci, na kterou lidi chodí do kina.

Je to přesně tak, jak říkáš. Čili je fyziologicky příroznější sledovat příběh vyprávěný metodou filmu, jenomže to současně znamená i úpadek. Protože k hodnotám se lidé dostávají, když musejí překonávat nějakou obtíž žánru. Jsou filmoví teoretikové, kteří tvrdí – a ačkoli jejich názor nesdílím, tak mu velmi dobře rozumím – že velká doba filmu skončila zavedením zvukového filmu; nejhodnotnější umělecká díla podle nich vznikla v mém filmu. Proč? Protože ve chvíli, kdy film nemohl použít slovo, čili musel všechno říkat nĕmým obrazem, věnoval veškeré své úsilí němému obrazu...

Ale vypomáhal si mnohokrát i titulky.

Ano, ale titulky nesměly zahltit obraz. A pak film s velikým ulehčením, jako když se vyndá ká-

men z boty, opustil němou éru a už se do ní nikdy nevrátil. Stejně tak jako vyprávění příběhů s velkým ulehčením dnes opouští knihu. Ale díky éře knih, která byla relativně dlouhá, došlo k velkému vytříbení slova, tak jako v němém filmu došlo k vytříbení obrazu.

Je vůbec možné, aby film vyprávěl stejné příběhy jako literatura? Neměníme náhodou se změnou vyprávěcího média i samotné příběhy?

To je McLuhan: „The medium is the message...“ Má to na to vliv.

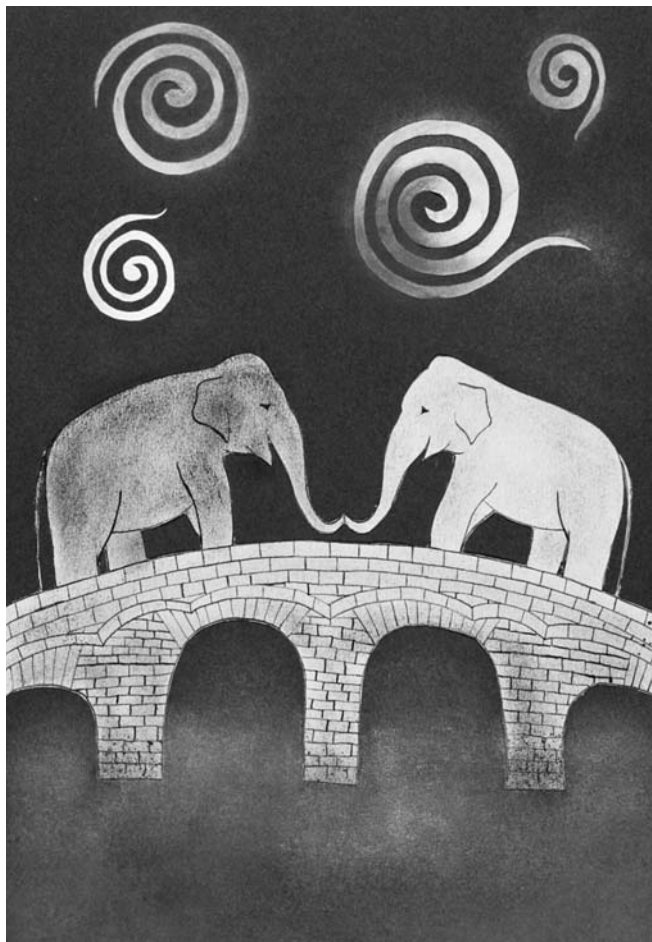
Třeba literární a filmový teoretik Seymour Chatman, nebo už i Roman Jakobson, když vytvářeli své komunikační modely, tak do nich tyto věci už do značné míry zahrnuli. Médium, kontakt, kód atd. do značné míry deformují výsledný tvar sdělení – pokud ovšem přistoupíme na terminologii teorie komunikace.

Já ji mám velmi rád a myslím si, že literární vědci by se vůbec měli přiblížit víc teorii komunikace, ale zároveň si nemyslím, že by kód sdělení deformoval. Řekněme, že jej spoluvytváří, inspiruje.

Krásným příkladem jsou např. filmové adaptace literárních děl. Na nich se pěkně obnažují limity a možnosti jednotlivých médií.

Přesně tak. A velmi často i filmy točené podle původního scénáře jsou v podstatě filmové adaptace literárních děl, jenom s tím rozdílem, že nevycházejí knižně. Re-

žisér se vždycky podílí na scénáři – už i jenom tím, že si nějaký vybere, což už jsem vlastně říkal: vypravěčem je režisér. Graham Greene tvrdil, že film ho vlastně nezajímá, že je dobrý jenom

Setkání po letech

k tomu, aby vydělal nějaké peníze. Avšak i on psal pro film, přičemž jedno z jeho nejlepších děl, Třetí muž, vzniklo v nejtěsnější spolupráci s filmem. Primárně ho psal jako scénář a neustále ho konzultoval s režisérem. Spisovatelé vždycky nařikají nad filmovou adaptací svých děl. Např. všichni víme, že z hlediska knížky je film stručnější, nemůže jít do takové šířky, ale je otázka, jestli to je vždycky chyba. Film zvyrazňuje, zjednodušuje. Pamatuji si, jak Petr Šabach nařikal, když scénárista Petr Jarchovský adaptoval jeho prózu pro film, tak někde v závěru umístil motiv s máváním vlajkami proti sovětským tankům v roce šedesát osm. „Ale tohle jsme my nedělali,“ tvrdil Švabach... Každé médium má svůj způsob vyprávění a při přechodu z jednoho způsobu do druhého se samozřejmě musí nutně něco měnit. Ale a priori není žádný horší nebo lepší. Jsou si rovnocenné.

Když už jsme u těch způsobů vyprávění, jedním z možných médií je i divadlo, které lze označit za jakýsi mezičlánek mezi literaturou a filmem, i když je to asi zjednodušující pohled.

Divadlo je zřetelně blíží k filmu.

Mě by zajímalo, co si myslíš o současné dramatice a divadelní kultuře u nás?

Já si vzpomínám, že někdy před první světovou válkou byla skutečně anкета na téma „Je film umění?“. Například F. X. Šalda v ní prohlašoval, že film není a nemůže být uměním, protože mu chybí pravé slovo básnické. Neuměl si představit zvukový film, ale připouštěl, že z něj, ale to nanejvýš, může být omezené uměničko. Dobový kýčář František Serafínský Procházka film zcela setřel. Populárním ho podle něj udělal toliko blbý vtip

a pornografie. A třeba Jiří Karásek říkal: Nevím, jestli jsou umělecké možnosti ve filmu, rozhodně jich však není v soudobém divadle.

Můj postoj vůči filmu je daleko smířlivější než vůči divadlu, protože se domnívám, že film prostě už z podstaty vyžaduje víc řemesla, které ho zachraňuje před různými excesy. Soudobé divadlo v celé Evropě neví, co je, neví, čím je. Na rozdíl od filmu je to divadlo, které velmi výrazně opouští slovo a opouští také příběh, což spolu, podle mě, souvisí. Blíží se jakémusi výtvarnému umění, konceptuálnímu umění. Ve výtvarném umění – když si vezmeš kupříkladu Chalupeckého cenu apod. – nejúspěšnější výtvarníci nejsou ti, co malují, nebo jak se hanlivě v kunsthistorickém žargonu říká „natírají“, ale ti, kteří jen něco realizují, dělají nějaké scénky, happeningy, i když se tomu tak už dnes neříká.

Performance...

Ano, performance. Dnešní výtvarné umění směřuje od malby, sochy, kresby k divadlu a divadlo se od vyprávění příběhu blíží k jakýmsi výtvarným znakům. Nejsetřenější hranice paradoxně není mezi divadlem a literaturou, nebo divadlem a filmem, ale mezi divadlem a výtvarným uměním. Přecházejí plynule jedno do druhého a vlastně dnes jediným jejich rozlišujícím znakem je, že divadlo musí být celovečerní a výtvarné dílo nemusí. Z toho mi tedy jasně vyplývá, že bavíme-li se o slovu a literatuře, pak divadlo mi z toho utíká pryč.

Divadlo se do určité míry zbavilo slova a nahradilo ho především obrazem –

– což se filmu tak silně nestalo. Proto Jan Čulík napsal knihu o filmech a ne o divadle.

Stále se bavíme o vyprávění příběhů, které dříve vyprávěla literatura a dnes film, ale ještě jsme ani slovem nezavadili o poezii. Jakou pozici má poezie, která nevypráví příběhy, nebo jsou to příběhy jiného druhu...

Ne, poezie podle mě nevypráví příběhy, ale zpívá písně. Latina, která je velmi přesný jazyk, primárně nerozlišuje mezi písní a básní, obojí je carmen. Zaujalo mě, že např. v klasické hindské literatuře neexistuje báseň bez melodie. (Až teď vlivem Evropy také hindsky píšící básníci začali psát verše jen deklamativní.) Jako v liturgii jsou určité mody, kterými se zpívají žalmy, tak taky poezie v Indii má melodická schémata, do nichž básník píše slova... Takže všechny básně se zpívají. Čili poezie primárně nevypráví příběh. Samozřejmě, může se příběh vyprávět s užitím básnické formy, což bylo důležitější hlavně – pokud poezii definujeme jako slova rytmicky vázaná – před širokým uplatněním písma, kdy musel vypravěč umět několik hodin textu zpaměti, a proto jej vyprávěl tak, že paměti pomáhal pravidelným rytmickým schématem. To, co dnes považujeme za znak poezie – rytmické schéma, bylo mnemotechnickou pomůckou vypravěče, aby si snáze mohl zapamatovat celou

Illias a Odysseu. Totéž platí i pro středověký epos. Od renesance už epos neslouží paměti, tvoří se pro knižní vydání – takže to je opět příklad, kdy žánr – a příběh vyprávěný v rytmických verších – už ztratil svoji funkci, ale ještě nějakou dobu dožívá jako formální virtuozita a pak skončí... Poezie, jak jí rozumíme dnes, navazuje na zpívání písní, poezie je písnička. A měla by mít melodii. Ve slovech, v rytmech, nebo i v rytmu volného verše.

Když tady porovnáváme různé druhy umění a snažíme se zjistit, které z nich k sobě momentálně inklinují a které od sebe odstupují, mám pocit, že např. současná poezie do značné míry přejímá rysy performance, např. akce Slam poetry svědčí o vzestupu tzv. fyzického básnictví u nás.

Ale to není mainstream poezie. Samozřejmě, básníci čtou svoje verše víc než dřív, například u nás, i když v některých kulturách, třeba v Rusku, se kontakt mezi psaním a hlasitým veřejným recitováním poezie nikdy neztratil. K samozřejmým povinnostem ruského básníka vždycky patřilo, aby uměl své básně i nahlas přednášet a dovedl uchvátit i svým přednesem. Fyzická akce do přednášení patří, ale myslím si, že směry, kde se projevuje dominantně, jsou zatím okrajové. Treba je to budoucí směr vývoje, ale zatím se básně ještě pořád většinou jen píší. Za sebe se domnívám, že poezie by neměla ztratit kontakt s písní. V češtině – a to také není ve všech jazycích či kulturách tak striktní – máme velikou propast mezi básníkem a textařem, mezi básní a písňovým textem. Kdežto např. zrovna v již citovaném Rusku to tak zdaleka není, tam se i písňovému textu běžně říká stichy, v angličtině písňový text je lyrics. Ostré rozlišení mezi básní a písňovým textem je jedním z našich specifíků. Ale i to se mění: folkoví písničkáři jsou stále více považováni za básníky a texty folkových zpěváků se čím dál častěji ocitají v antologiích poezie, neboť kontakt se zpěvem je poezii vlastní. Nakonec, říká se už docela běžně „básníci s kytarou“ apod. Skoro bych řekl, že básníci, kteří své básně zpívají, nejen že mají větší publikum, ale mají dnes také pomalu větší uznání než ti, kteří své hieroglyfy smolí jenom na papíru.

Protože mluvím s člověkem, který už léta píše poezii, tak mi to nedá, abych se tě nezeptal, zda ty sám se snažíš svojí poezii směřovat k hudebnosti, anebo tvůj tvůrčí vývoj nerespektuje současné trendy, které jsi právě popsal.

To je hezká otázka. Když Josef Rumler v roce 1980 hodnotil moji básnickou prvotinu, tak napsal – a to se mi tehdy moc líbilo – že sbírka „zaujme lakoničností a hudebností“. A já bych řekl, že to je to nejhezčí, co se o mně kdy napsalo: zpívat neumím a nemám hudební sluch, ale přesto si někdo, kdo poezii rozuměl, všiml, že moje básně mají jakousi hudebnost. „Zaujme hudebností...“ – já se o to každopádně snažím a vždycky si to, co píšu, říkám nahlas. A nejsem sám, je hodně básníků, kteří říkají, že píší v chůzi. Závada má Cestu pěšky...

Jistě, rytmus a melodie, bez nich by poezie připomínala steak bez masa... Pomalu směřujeme k závěru našeho rozhovoru, takže se tě ještě zeptám na poslední věc, o níž se mluví velmi obtížně, protože jde o něco velice fluidního a velmi těžko uchopitelného: o inspiraci. Kde se setkáváš se svou Múzou?

To jsme u jednoho z témat, které mám rád, protože se o něm téměř vůbec nemluví. A jedno ze zakázaných slov je inspirace. Inspirace je velké tajemství. Mimochodem – tajemství je taky zakázané slovo. Obrovské množství autorů mluví o tom, že jim prostě něco přišlo odněkud zvenčí a oni to napsali. I skladatelů. Dvořák několik týdnů nebo měsíců čekal na inspiraci. Čekal, že mu přijde melodie. A ona za ním přišla, právě když byl v restauraci v New Yorku. V tu chvíli ji

uslyšel. Zrovna zavírali, ale Dvořák se nenechal číšníkem vyhodit. Sesbíral po celé restauraci jídelní lístky, s nikým se nebavil a každého seřval, kdo mu chtěl něco říct. Na rub jídelních lístků psal chvatně noty až je popsal úplně všechny, no a byla na světě Novosvětská. Josef Škvorecký má také krásný výrok o inspiraci: „Na inspiraci věřím –“ to slovo věřím považuji za podstatné – „protože jsem ji už párkrát zažil.“ To napětí! Ne „inspiraci znám, protože jsem ji zažil“, ale: „věřím, protože jsem zažil“! To je přesně ono. Ale výrok o inspiraci, který mám také rád, má i Jan Werich, který řekl: „Je potřeba furt psát a psát a psát, protože tím se zvyšuje pravděpodobnost, že v okamžiku inspirace budete mít zrovna pero v ruce...“ Hory popsaného papíru neznamenaají nic. Inspirace si zaslouží úctu. A že se o ní přestává mluvit, považují za nejzávažnější krizový moment.

A není to dané tím, že věda ani takovouto věc nemůže vůbec popisovat? Nemá na to nástroje, nemá aparát...

Přesně tak. Ať ví, kde jsou její hranice. Věda někdy příliš diktuje... Kdyby se trilobiti ve svém životě řídili názory paleontologů, to by byla tragédie v prvohorách!

Tedy jako dva literární vědci si budeme přát, aby se současná literatura neřídila –

– ať to vědci následně popisují, co najdou v Barrandienu, ale ať to nenormují a neúčastní se tvorby.

Otázky kladl Aleš Merenus

Zločinci mezi regály

Petr Mašek

Nejprve si položíme otázku: Proč se knihy kradou? Mnohdy se lze setkat s velmi kuriózními případy. Např. badatel Knihovny Národního muzea pan K. vyřezával z celkem běžných a rozhodně ne drahých publikací první poloviny 20. století stránky a po čase je opět vracel. Zůstávaly za ním zmrzačené svazky, jejichž oprava je podstatně dražší než jejich vlastní cena. Také jsem se setkal s badatelem, který vyřezával listy z genealogických příruček na našem území velmi vzácných. Protože by nebyl problémem nechat si dělat na místě xerokopie, domnívám se, že tak činil, aby nedostupné informace měl jen pro sebe. Dalším neobvyklým důvodem mohou být i zcela osobní zájmy, např. je známo, že v roce 1945 navštěvovali veřejné knihovny někteří čeští žurnalisté, kteří z novin odstraňovali své články oslavující Třetí říši. Nelze teoreticky vyloučit ani jiné důvody, např. snaha poškodit instituci či konkrétní osobu, pomstít se apod. Další důvod, který se nabízí, je sběratelský zájem, neodolatelná touha vlastnit ten či onen předmět, nezvládnutelná žádostivost, kterou tak krásně v některých povídkách popsal Karel Čapek. Na počátku „kariéry“ některých loupežníků doopravdy stála tato vášně, ale dříve či později se každý z nich přeorientoval na důvod nejčastější, tj. peníze a zase jen peníze.

Kradou se celé svazky nebo jednotlivé stránky, zejména ilustrace. Ale i celé svazky mnohdy končí rozřezáním, protože na knize lze v některých případech více vydělat, když se zničí, t.j. rozprodávají-li se jednotlivé ilustrace (mapy). Navíc se

tím zničí většina stop, které mohly původ knihy odhalit. J. K. v Klášterci nad Ohří poté, co zjistil, co antikváři s knihami dělají, se už zbytečně netahal s těžkými svazky, ale rval ilustrace na místě. Loupežníci navštěvují nejen knihovny, ale i archivy, kde je překvapivě snad více než staré listiny lákají dopisní známky. Ty jsou archiváři opomíjeny, jejich význam a finanční hodnota je hrubě podceňována.

Podívejme se na způsoby, jak se lze k pokladům uložených v našich knihovnách dostat. V polovině 90. let 20. století se jako virus rozšířila v českých zemích násilná vloupání do hradů, zámků i muzeí. Loupežníci vnikli např. do Peruce, kde byly uloženy fondy Knihovny Národního muzea, opakovaně nás navštívili v depozitářích v Kladrubech u Stříbra a snad v rámci spravedlnosti poctili svou návštěvou v témže místě i kolegy z Památníku národního písemnictví. Kvantitativně nejrozsáhlejší krádež proběhla na zámku v Dolních Bečkovcích, z kvalitativního hlediska největší byla krádež v depozitáři Národní knihovny v Postoloprtech, kde byla uložena roudnická knihovna knížat z Lobkovic. Protiopatření (hlídači, pejsci, očička a různá další zabezpečovací zařízení) tento druh loupeží téměř znemožnily.

Loupežníků šplhajících po okapech ubylo, zato se začal množit jiný hanebný živočišný druh: loupežící badatel. Jeden z prvních „úřadoval“ v 90. letech a říkal si Janík. Dalším byl pan H., lupič druhé generace, který „podnikal“ se svým otcem, dlouholetým delikventem v oblasti krádeží starožitností. Junior dokonce v rámci zlepšování kvalifikace zahájil studium dějin umění. Osudným se mu stal pobyt ve Vyšším Brodě, kde jako badatel a odborník na historické knihy odcizil mnoho

desítek starých tisků, které mu byly nakonec zabaveny a identifikovány. Bohužel většinou z nich byly již vyřezány ilustrace, kolorované rytiny ze 17. a 18. století. Nejdůmyslnějším lupičem byl pan P. K., který v Památku národního písemnictví a v Národní knihovně páchal škody řadu měsíců. Vypůjčené knihy z Národní knihovny xeroxoval na tónovaný papír a vevazoval zpět do původních, vesměs knihovnických vazeb, přelepoval signatury a dokonce překresloval razítka do jiných knih, které vracel na místo původních. Vrcholem všeho je pak profesor K., o kterém se vzhledem prozatím nepravomocnému rozsudku nebudu vyjadřovat. Dá se říci, že lupič-badatel je fenoménem naší doby.

Čím musí být lupič-badatel vyzbrojen a nadán? Musí být (zdánlivě) důvěryhodný, musí působit jako nadšený badatel, musí disponovat alespoň částečnými znalostmi oboru, který „studuje“, dále mu napomáhá dokonalá znalost výpůjčního systému a obzvláště jeho slabin, které zpravidla umocňují zavedené zvyky výpůjčního protokolu. Typickým příkladem je položení výpůjčních lístků na pult, což badateli umožní některé sebrat, a tím následně bez kontroly odnést i knihy. Tito lidé jsou mistry v odhalování chyb ve výpůjčních systémech či chyb způsobených nedodržením instrukcí. Mezi základní výzbroj lupiče-badatele samozřejmě patří šikovnost a bezmezná drzost.

Tito lidé potřebují v první řadě najít mezi námi „spřízněnou duši“, kterou si pomocí osobního šarmu „otočí okolo prstu“, a získají tak status nadstandardně opečovávaného badatele, kterému je dovoleno více než ostatním. Je mu často tolerován jakýsi samoobslužný systém. Pachatel L. D. v Moravském zemském archivu v Brně disponoval nakonec i klíči od depozitáře!

Základem úspěchu je objednávání velkého množství knih, t.j. vytváření chaosu ve výpůjčkách. Ideální prostředí vznikne ve chvíli, kdy se z velkého množství výpůjček něco vrací, něco se nechává ve studovně, něco jde do fotolaboratoře apod.

Další lstí je vytvoření badatelského nepořádku na pracovním stole, kde se navrší vlastní materiály, hromada příruček, vlastních i z příručky studovny, různé desky atp. Za touto hradbou se pak dějí věci nekalé a nečisté.

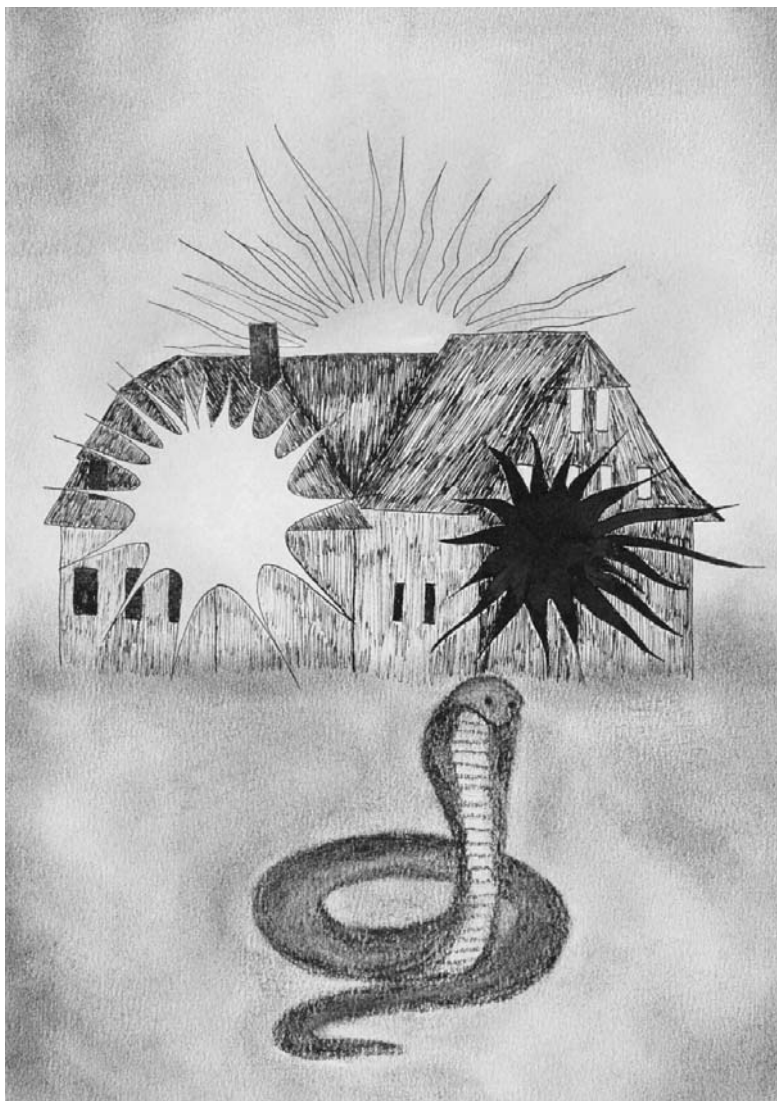
Na straně knihovníků je nejčastější chybou ledabylá kontrola při navrácení, knihovník totiž často sleduje jen signaturu. Čárový kód je přímo ideálním spojencem lupičů a zdá se, že snad ho vytvořili oni sami. Služba ve výpůjčním protokole kód „přečte“ a kniha (jiná) putuje zpět na regál. Toho mocně využíval P. K. v Národní knihovně, kde vyměnil snad stovky knih, aniž si toho někdo všiml, a vše vyplulo na prvrch zemský jen díky jeho odhalení v Památku národního písemnictví. Stejně tak je důležité evidovat výpůjčky a moci tak dokázat, že „badatel“ ve studovně byl a poškozené knihy studoval. Případ profesora K. ukázal, že mnohé knihovny, které navštívil a v nichž velmi pravděpodobně své temné cíle realizoval, tuto evidenci nemá a nemůže tak ani zjistit, natož dokázat, co bylo poškozeno.

Amatérsky naivní je na druhé straně představa dokonalé kontroly knihy před vypůjčením a po jejím navrácení, zvláště u knih s bohatou ilustrační výbavou. Má-li kniha vzadu několik rytinových příloh, je snadné je spočítat. Renesanční a barokní knihy mají často vedle rozkládacích příloh, rozmístěných a ukrytých uvnitř svazku, další četné celostránkové ilustrace a nesčetné ilustrace přímo v textu, větší či menší. Spočítání by zabralo

nejméně půl hodiny (dvakrát) a mnohdy dojdeme k odlišným výsledkům díky subjektivnímu hodnocení. Vystřídá-li se mezi tím ve studovně služba, je zaděláno na problém. Počítání jednotlivých stránek je také velmi ošidné, původní paginace či foliace bývají často chybné, s větším úspěchem lze využívat tiskařských signatur. Jejich soupis se ovšem někdy nevejde na celý list papíru. U atlasů komplikuje situaci existence tzv. „jalových křídélek“, díky kterým i zcela netknutý atlas na první laický pohled vypadá, jako by na něm řádilo několik pánů profesorů K. Zde může kladnou roli sehrát vytvoření nové rukopisné foliace.

Velmi diskutabilním tématem je uveřejňování seznamů knih na www. Víím, že jde o povinnost knihovníků své fondy zveřejňovat, ale pokud možno s rozumem. Kolegyně kastelánka a knihovnice v Dačicích se pochlubila na stránkách zámku s nejzajímavějšími poklady knihovny, zanedlouho z uveřejněných knih zbylo v knihovně 40 %.

Chybou na straně knihovníků bývá také nedokonalá znalost cen jim svěřeného

Hlídač U tří sluncí

materiálu. Mnohdy mají knihovníci dojem, že znát ceny knih je „pod jejich úroveň“. Je nutné vědět, že mnohá kniha počátku 20. století může být na trhu mnohonásobně dražší než běžný tisk ze 16. nebo 17. století.

S lupičem-badatelem je příbuzný další temný tvor, lupič-návštěvník. Vyskytuje se především na zámcích a lze ho rozdělit na dva poddruhy: cílený a předem připravený, nebo náhodou se nachomejtnuvší a situace využívající. První poddruh se vyskytl před lety v Náměšti nad Oslovou, druhý např. v Kladrubech u Stříbra. To může zamezit kombinace různých technických prostředků – mříže a sítě či skla na knihovnách (Kačina, Opočno), ocelová lanka před regály (Kynžvart), knihy svázané do balíků silonem (Dačice, Duchcov), elektronický paprsek (pokud vím, není v ČR nikde) a pozornost a ostražitost personálu.

Nejzrádnějším a nejzrůdnějším živočichem je samozřejmě lupič-zaměstnanec. S tím jsme se setkali např. ve Frýdlantě, v Klášterci nad Ohří, kde se projevil jako skutečná hyena, na Duchcově (odhalen a zastaven v samém počátku) a na Plasech (relativně také zastaven včas). Kombinací tohoto a předešlého druhu byl už zmíněný L. D., který v roli zaměstnance Akademie věd působil v knihovně Moravského zemského archivu v Brně jako badatel.

Zabránit činnosti lupiče-zaměstnance je mimořádně obtížné až nemožné, nedělá-li viditelné chyby. Nejlepší je jasně vymežit a omezit přístup ke klíčům a vstup do některých prostor, jakož i mírně paranoidní přístup k zaměstnancům.

Jak můžeme kradení trochu zabránit či ho ztížit?

Na prvním místě je to důsledné označování našeho majetnictví. V druhé polovině 20. století panoval „bibliofilský“ přístup – signatury se psaly jemně tužkou, aby se knize neublížilo. To pak ovšem velmi zjednodušilo situaci zloději. Je třeba činit opak. Staří majitelé knih své majetnictví dávali najevo také zcela jednoznačně. Nešetřte razítkem, nejlépe na několika místech knihy a pro jistotu, je-li to možné, také na rubu zajímavějších ilustrací, rytin, map atp. Velmi vhodnou formou je také slepotiskové razítko. I když tyto majetnické stopy lupič odstraní, zbude alespoň stopa po odstranění. Výše zmíněný lupič H. z vyšebrodských knih vystříhl razítka klášterní knihovny. Činil tak zcela důsledně – až na jedno, které ponechal, ale zcela ho rozmazal a rozedřel. I z tohoto černého fleku jsme však zjistili, odkud knihy pocházejí. Další ochranou je dokonalý popis knihy včetně její staré proveniencie, podrobná kolace, počet ilustrací, všechny individuální znaky atp. Starou provenienci zloděj zpravidla (a prozatím lze říci: nikdy) neodstraní. Důkladný odborný popis je dokonce lepší než foto.

Po odhalení pachatele, u kterého je pravděpodobné, že zlé činy páchal i na jiných místech, je samozřejmostí informovat kolegy a všechna pracoviště, která by také mohla být postižena.

Když už k neblahé události dojde, je třeba se snažit získat knihy nazpět a odhalit pachatele. Jednou z možností jsou návštěvy a prohlídky antikvariátů, což předpokládá jejich znalost. Knihovník by měl pravidelně antikvariáty obcházet, seznamovat se s jejich majiteli a ukazovat zájem. Zvýší to jejich morální odpovědnost a v případech, že dostanou nabídku koupit podezřelých knih, vědí, koho zavolat.

V polovině 90. let jsme s Policií ČR podnikli rozsáhlou razii po antikvariátech a prodejnách starožitností, což se ukázalo jako velmi účinné. Od té doby s námi začali antikváři spolupracovat, protože ti horší pocítili, že je nad nimi jakási moc a síla, a ti lepší nás vzali jako partnery. Zároveň však je nutné antikvářům ledačos tolerovat. Uvědomme si, že po nich chceme něco, co oni nechtějí dělat – udávat zákazníka. Na tom totiž buď prodělají, nebo se dostávají do nedobrého světla. Zabavené knihy, za které lupiči zaplatili, jim nikdo nenahradí.

Prohlídky antikvariátů jsou důležité. Mnohdy vypadá průběh loupeže následovně: zloděj ukradne větší množství knih a nabídne je předem vybranému překupníkovi. Např. v kauze Dolní Beřkovice vypovídali místní lapkové, že knihy od nich kupoval, respektive si vybíral „bílý muž s copánkem“. Tito překupníci si vyberou zajímavé tituly a ostatní doporučí zahodit po popelnici, ale zloději bývají lakotní a hamižní a pokusí se je prodat za jakoukoliv cenu do některého antikvariátu. Tak se nám povedlo najít docela velkou hromadu dolnobřežkovických knih v antikvariátu na Valdštejském náměstí. Povede-li se případ objasnit a zdokumentovat, je povinností správce knihoven (obávám se, že zanedbávanou) pokusit se soudně si vymoci náhradu škody. Cesta tzv. občansko-právního jednání je cestou do pekel, ale existuje možnost zabudovat nárok na náhradu škody přímo do rozsudku. To pak znamená, že

obviněný je povinen škodu hradit pod trestem exekuce. Soudy ovšem tento nárok akceptují pouze ve zcela nezpochybnitelných případech. Jestliže pochybnosti nastanou, okamžitě odkazují poškozeného na občansko-právní řízení.

Seznam nároků musí tedy obsahovat:

a) Knihy, které obviněný zjevně ukradl, které jsou podloženy účtem z antikvariátu, svědectvím nebo dokonce přiznáním (což se často nestává). I když jste přesvědčeni, že obviněný ukradl ještě to či ono, ale doklad není, musíte se ubránit pokoušením žádat náhradu škody i za tyto, protože to ohroží celý výsledek soudu.

b) Knihy musí být správně oceněny soudním znalcem, lépe dvěma.

c) Poškození knih, není-li velké, je lepší neuplatňovat, protože se velmi špatně odhaduje.

Instituce se při zahájení soudního líčení musí připojit s nárokem na náhradu škody a vyslat svého pověřeného zástupce. Tomu je dokonce dovoleno klást obviněnému či svědkům otázky, což může průběh soudu kladně ovlivnit a dosáhnout tak vyššího stupně spravedlnosti.

Zaměstnancům poškozené instituce pak rozhodně neuškodí, aby se jako diváci soudního přelíčení také účastnili. Mnohé si uvědomí a nemusí pak číst zbytečně dlouhé články, jako je tento.

Text byl poprvé uveřejněn v časopise Muzeum – Muzejní a vlastivědná práce 2/2008

Věcný katalogizátor a odborný text

O četbě poněkud jinak

Aleš Hrazdil

Není četba jako četba. Těmi, kteří si nečtou (či nemají číst) pro potěšení, jsou čtenáři odborných textů a z hltačů odborných textů si určitě nečtou pro radost indexátoři dokumentů (věcní katalogizátoři) při jejich obsahové analýze. Jejich výplody pak konzumují uživatelé při vyhledávání dokumentů. Rád bych se nad jazykem takových textů a výrazů zamyslel, i když poněkud nevázně.

Je nutno konstatovat, že jazyk, s nímž si budeme lámat hlavu, není jazykem přirozeným, tedy běžně užívaným při dorozumívání, jazykem, kterým promlouvají i hrdinové románů a povídek. Jde o jazyk poněkud umělý (možná i vyumělkovaný), korektně nazývaný *formalizovaný*. Ve formalizovaném jazyku uvádíme *selekční věcné údaje* (pořádací znaky), vyjadřující obsah dokumentu při řízené indexaci. V takovém *řízeném slovníku*, který indexaci slouží, lze nalézt vskutku výrazy přesné a odborné, je však otázkou, zda je vždy ocení hypotetický „běžný čtenář“, tedy uživatel třeba obecní knihovny. Jistě, ona obecní knihovna tyto ryzí slovní poklady vykutá (vzneseně řečeno konzultuje, harmonizuje či dokonce sdílí) ve slovníku veskrze autoritativním, vždyť se také zve *soubor národních věcných autorit*. Je vytvářen především odborníky zvyklými na čtenáře z řad univerzitně vzdělaných nebo vzdělávajících se uživatelů. Potom taková knihovna, která se přimkne k mohutnému dubisku autorit národa českého, nabídne své selekční obrazy

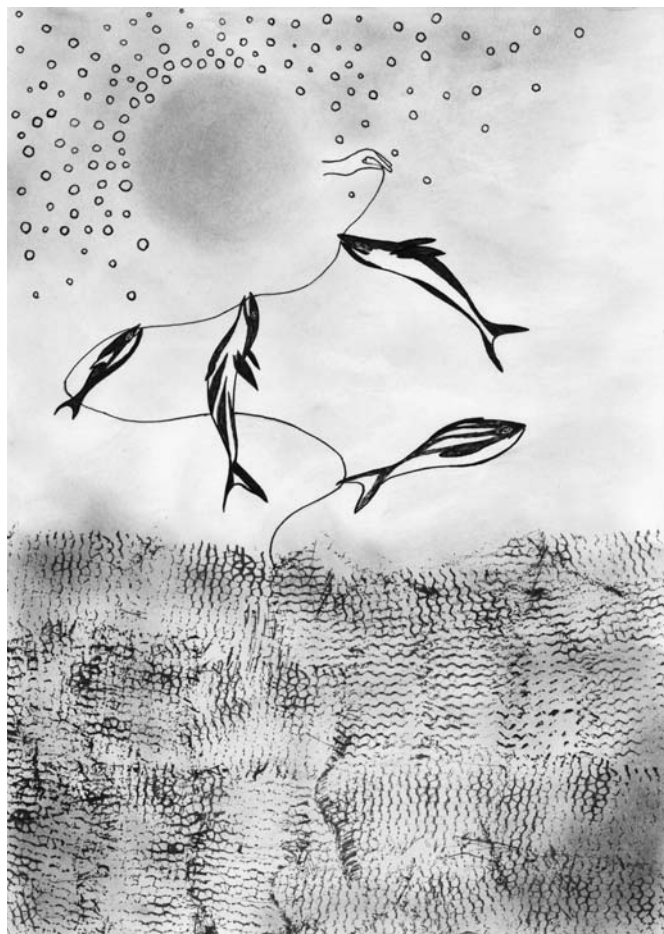
dokumentu i každé prosté babičce, pardon seniorce.

A co na to babička Mary, která se vydá do blízké automatizované knihovny najít dědečkovi s cukrovkou kuchařku? Rozumějte, cukrovka neroste u nich na zahrádce, jde o metabolickou poruchu, tzv. 2. typu a dietní kuchařka není druhá, šťihlejší žena pro bigamního děda, ale kniha receptů. Však se oběma *homonymním termínům* (polysématům) *národní autoritní záhlaví* lišácky vyhýbají, aniž by o závorkový výklad zavádila. Babička přechází zrak, neboť musí volit hesla *diabetes mellitus* a *dietoterapie*; doufejme, že netrpí *kataraktem* (tak by jej musela ubohá Mary v katalogu hledat, kdyby měla vskutku šedý zákal), a tak má šanci místo *dietoterapie* použít alespoň srozumitelné heslo *dietní jídla*. Myslím, že nemusím užívat *persuasi* (další termín ze souboru), tedy přesvědčování, že to nejsou hesla pro ni vhodná, mám pro ni, chudinku, *empatii* (další vzorek souboru), tedy dovedu se snad vcítit, jak musí „sekát latinu“. Doufejme, že tím neutrpí její *feminita*, tedy ženskost, a nepoužije slov vulgárních. Ostatně ponechme na pokoji její *gender* (výraz ze souboru pro její pohlavní příslušnost), to není správný *aspekt* (hledisko), jak se uživatelé hodnotí. Strachujme se o její zdraví. To víte, *atmosféra* (vzduch) je plná *kontaminantů* (znečišťujících látek), což je pro churavé pak těžké. Snad netrpí *hypertenzí* (vysokým tlakem), či snad dokonce *cor pulmonare*

(plicním srdcem), takže ji hledání nesklátí a použije odkazy, které většinou katalog v případě těchto mezijazykových synonym nabízí pro zarputile česky mluvícího čtenáře. Proto má inteligentní babička přece jen šanci kuchařku domu odnést, byť obohacena o poznání, že dnešní české knihovny již dávno nejsou těmi ústavy, bojujícími za národní uvědomění a český jazyk. Konečně, je-li věřící, může se uklidnit *ignaciánskými exerciciemi* (jezuitskými duchovními cvičeními).

Katalogy jsou díky vylučovacím odkazům do jisté míry *bilingvní*, tedy dvojazyčné, abychom už s tím škádlením autorit skončili. Národní věcné autority jsou beze sporu principiálně velmi užitečné a zejména velké univerzální knihovny by si svou práci bez nich stejně sotva dovedly představit. Ale co odborné texty dokumentů? Dá se hovořit o tom, že odborné publikace jsou psány jazykem vědy, tedy opět formalizovaným jazykem, více či méně přesným jazykem, záleží na tom, jak přesnou má věda terminologii, resp. i na tom, jak přesně ji autor užívá a jak zachází se stylistikou. Proti tomu se nedá nic namítat, přesný jazyk usiluje mimo jiné o to, aby každému slovu byl přiřazen jediný přesný význam a každý pojem byl označen jediným termínem. Odborná terminologie je vědcům vlastní, srozumitelná, indexátor se musí při analýze textu přizpůsobit, i když není v oboru vzdělán. Vystudovaný knihovník, obvykle uteknuvší v mírné hrůze z matematických a technických věd k humanitě, je

konfrontován s textem, který má při obsahové analýze vstřebávat metodou letmého čtení, štván výkonovou normou. Je mu mnohdy těžko, celý užaslý se při pročitání předmluvy dovídá, že: „*Tento sborníček nám chce pomoci ujasnit palčivý*

Na lovu

problém sevřený dvěma otázkami, jež lze vyjádřit jako problém zdvojení v oboru nesubstančních entit a jako problém dvojníka v oboru substance.“⁴¹ Tak vida, záměrně jsme se vyhnuli exaktním vědám, úvodům matematických publikací, kde vysvětlení začíná symbolem pro integrály a množiny, či jiným vědám se znaky umělých jazyků, a přesto má indexátor palčivý problém s „palčivým problémem“, byť k němu promlouvá filozof. Katalogizátor se snaží tedy zapomenout na malé rigorózum z filozofie a vzpomene si třeba na svou dávnou biologickou specializaci. Jak lehounký je let motýla, musí být lehounká i analýza díla o nich : „*Tento jev, pojmenovaný C. Brunnerem von Wattenwyl jako hypertelie, bývá občas v literatuře diskutován ve vztahu k možnosti vzniku selekčním tlakem predátorů a v souvislosti s otázkou míry podobnosti kryptického hmyzu potřebné k decepti ptačích predátorů.*“⁴² Ani tady tedy knihovník nemá pocit člověka moudrého, spíše té kukly. Takže utečme se k vědě literární: „*Dané kompendium koncentrující v přehledném uspořádání teoretické okruhy a aspekty literární hermeneutiky je myšlenkově provázáno s mou knihou Hledání „duše“ díla v umění interpretace (Genologicko-hermeneutická anamnéza vnitřní formy artefaktu a mytopoidních forem narace....); vznikalo řadu let paralelně s prací nad touto monografií: a byť mou snahou bylo vytvořit kompendium sledující propedeutický studijní záměr (tj. dát studentům uměnovědných oborů jisté observatorium duchovně inspirovaného exegetického tezauru literární hermeneutiky, „nepoučovat“, ale předestřít problematiku předmětu, myšlenkově je provokovat k překonání „jalového hloubání“ nad eticky vyprázdněným výkladovým paradigmatem formálně-logického, „neelementár-*

*ního“; racionálního uměnovědného poznání, je tato rukověť jakýmsi jejím teoretickým extraktem, myšlenkovou sumarizací a metodologickouází. Současně poslouží jako průprava, myšlenkový impuls, jako incitamentum „dřímajícím vlohám...“⁴³ Útěk k nepřesným vědám se nedaří, autor citovaného příspěvku, zdá se, házel, obrazně řečeno, „perly sviním“, abychom využili průměru evangelií, resp. minimálně jedné – té v procesu indexace. Již lehce zamindrákovaný informační pracovník si uvědomuje, že si ego neposílí ani při analýze publikací z aplikovaných věd či dokonce informatiky nebo kybernetiky, bere tedy konečně s nadějí do ruky skripta určená tělocvikářům, žádným přeintelektualizovaným sušinkám. Řeč bude jistě jasná a přímá, sportovního pohybu hodná: „*Čtenář poprvé dostává naprosto ucelený přehled o vývoji tělesné kultury v naší odborné provenienci. Členění kinantropologie vychází z fenoménu lidského pohybu, jenž jest nahlížen z hlediska vývojové kinantropologie, z hlediska biologického, z hlediska pedagogického, z ekonomického, filosofického a sociokulturního hlediska. Pro všechna tato hlediska autor volí atribut vztažený na „kinantropologii“ jako základ a střed pro všechny možné přístupy. Tento počín je velmi plodný, protože jeho středem je lidský pohyb ve všech svých proměnách a modifikacích... Autor si uvědomuje tříšť názorů, která dnes existuje a relativizuje poznání v oblasti tělesné kultivace, a proto se snaží tento zmatek napravit... Je třeba si uvědomit, že v české odborné literatuře neexistuje obdobný přehled, který je současně kauzálně doprovázen axiologickou charakteristikou v systematickém přehledu.*“⁴⁴ Takže ani sport není prost hluboce odborného vyjadřování. Utečme tedy ke křehkým múzám, konkrétně k hlasové výchově: „*Charakteristickým**

rysem divadelní reformy je, že její výboje a často hluboké průniky do podstaty performančního procesu nejsou adekvátně zrcadleny v teorii. Existuje-li tu nějaká reflexe, má spíš formu esejistickou, vášnivě vykladačskou a apologetickou, implicitně se však předpokládá, že její objevy vůbec nelze vtěsnat do nějakého systému nebo metody, jak tomu bylo v případě reformy první. Hermetický model učitel-žák předpokládá naprosto individuální přístup a forma předání je pokud možno ústní. Do popředí se dostává zájem o techniku – ta je však už chápána nejen jako účelová metoda, ale jako mystická cesta.“⁵ Inu, hermetický čili poněkud tajemný je i tento úvod pro Akademii múzických umění.

Snad se laskavý čtenář na první přečtení přesvědčil, že poctivý indexátor svou rychločetbu opravdu mnohdy zábavnou nemá ani u věd a oborů, u nichž se stroze odborné vyjadřování nepředpokládá, ba může být docela překvapen. Spíše může mít pocity méněcennosti napříč obory; otázkou je, zda mindráky nemají i někteří původci odborných děl a nekompenzují si je snahou o ortodoxně odbornou mluvu jak stylisticky, tak lexikálně (terminologicky).

Ovšem není třeba Murphyho a jeho zákonů,

abychom vytušili, že může být hůře. Odborná čeština je vystřídána odbornou angličtinou, němčinou či jiným světovým jazykem. Ani v původně české publikaci zlomyslný autor neutrousí české résumé, závěr, ni klíčového slůvka. A cizí autor použije v originále jazyka ještě vybroušenějšího. Ostatně to tuší i výše citovaný Stanislav Komárek a jeho motýli: „Henke rozlišuje v rámci kresby primární, sekundární, popř. terciární systémy symetrií; práce jsou přes svou nesmírnou propracovanost, komplexnost a nespornou zajímavost velmi špatně srozumitelné (zejména díky neobyčejně komplikované větné stavbě a velmi složité terminologii), takže jsou v novější době, zároveň s poklesem znalosti němčiny ve vědeckém světě, ke škodě věci jen málo známy a citovány.“⁶

To pak teprve katalogizátorovi „babo rad“. Ale, milí předkové, k čertu s vaším pořekadlem, kde takovou babu vzít? Vedle sedí kolegyňně taktéž knihovnický vysokoškolsky vzdělaná a svěřte se jí, třeba ji cizí neštěstí potěší... Ouha, má nepřítomný pohled a podivný výraz, nevnímá, ovlivněna právě proběhnuvší svou analýzou veskrze odborného textu, momentálně tvoří vysoce odborný termín pro vysoce odborného potenciálního uživatele katalogu univerzální knihovny.

1. REZEK, Petr. *Jednotliviny a individuální formy*. Praha : ISE, 1993, s 5. ISBN 80-85241-58-7.
2. KOMÁREK, Stanislav. *Dějiny biologického myšlení*. 1. vyd. Praha : Vesmír, 1997. Apendix : vznik, vývoj a eko-etologické významy křídelních kreseb u motýlů, s. 109. ISBN 80-85977-10-9.
3. MIKULÁŠEK, Miroslav. „Zření duchovního kosmu“ a „ars interpretandi“. Ostrava : Ostravská univerzita, 2008, s. 9. ISBN 978-80-7368-582-9 (brož.).
4. HODAŇ, Bohuslav. *Sociokulturní antropologie.1, Úvod do problematiky*. 1. vyd. Brno : Masarykova univerzita, 2006. Z recenze Doc. PhDr. Anny Hogenové CSc., [knižní přebal]. ISBN 80-210-4064-5 (brož.).
5. HANČIL, Jan. Libuše Válkové výchova k hlasu. In VÁLKOVÁ, Libuše. *Hlas individuality*. Praha : Akademie múzických umění, 2005, s. 7–8. ISBN 80-7331-034-1 (brož.).
6. KOMÁREK, Stanislav. *Dějiny biologického myšlení*. 1. vyd. Praha : Vesmír, 1997. Apendix : vznik, vývoj a eko-etologické významy křídelních kreseb u motýlů, s. 102. ISBN 80-85977-109.

Mladí Evropané zvedají kotvy

Helena Březinová

Mladému Dánovi je v průměru dvacet let, když se nadobro stěhuje z domova, zatímco Ital odchází až ve 28 letech. Podobné rozdíly existují i třeba mezi Brity a Španěly. Není to dáno jen kulturními rozdíly, ale třeba i koncepcí vzdělání a bytovou politikou.

Kolik vám bylo, když jste definitivně přestříhli pupeční šňůru a odstěhovali se od rodičů? Euroskeptici často straší představou, že unie smaže kulturní rozdíly, ale přinejmenším v jednom ohledu pravdu nemají: srovnáme-li data o tom, kdy se mladých Evropanů stávají dospělí, zjistíme i mezi starými členskými státy značné rozdíly. Bydlet před třicítkou u rodičů je v Itálii či Španělsku normální, zatímco v Dánsku jde o raritu. Rozdíly ovšem nespočívají jen v cifrách – jednotlivé země se od sebe liší celou koncepcí mládí.

Čtveřici různých takových koncepcí přibližuje ve své doktorské práci *Devenir adulte en Europe (Stát se dospělým v Evropě)* francouzská socioložka Cécile Van de Velde. Na základě výzkumu Eurostatu z let 1994-1999 vybrala výrazně odlišné státy EU a v nich vyzpovídala celkem 135 mladých mezi 18 až 30 lety. Ptala se ve Španělsku, Francii, v Británii a v Dánsku.

Ve Španělsku setrvává mezi 18. a 30. rokem v rodném hnízdě více než tři čtvrtiny mladých lidí, a když se Španěl stěhuje z domova, je mu v průměru 27 let. „Dětem“ ani rodičům to ale zjevně nevádí. Svou roli jistě hraje fakt, že stát neposkytuje žádnou plošnou podporu při studiu, jenže mladí zůstávají doma ještě dlouho po škole

a po nástupu do práce. Rodičům na chod domácnosti nepřispívají, předpokládá se, že se jim za péči odvděčí později.

Aby se mladí Španělé dali zlákat vidinou samostatnosti, musí dojít k souhře tří faktorů: musí mít stálou práci, reálné vyhlídky na byt a chystat se ke sňatku. Důležitý je i fakt, že je velice obtížné získat v mladém věku trvalý pracovní poměr, a mladý Španěl tak prožije řadu let v pozici čekatele.

Kořeny stávajícího stavu je ale třeba hledat i v kultuře, v níž klíčovou hodnotu představují pevná rodinná pouta. Řada dotazovaných uvedla, že pokud by se odstěhovali od rodičů ještě před založením vlastní rodiny, bylo by to spjato s pocity „studu“ a „citové zrady“. Španěl tak většinou rovnou vymění jednu rodinu za jinou.

Francouzi odcházejí z domova v průměru o čtyři roky dříve než Španělé a svou touhou po nezávislosti se blíží Evropanům na severu. Klíčová je pro ně snaha co nejrychleji získat dobré vzdělání a bleskurychle se zařadit do hierarchického socio-profesního systému, prostě mít „definitivu“. Čím lepší škola, tím lepší vyhlídky. „Tout se joue avant 25 ans,“ neboli o všem je rozhodnuto do pětadvaceti, říká se tu. Snad i proto zdejší mladí spojovali s dospělostí slova „rutina“ a „nalinkovanost“.

Pokud to Francouz chce někam dotáhnout, musí mládí věnovat škole, a jelikož v zemi neexistuje plošná podpora ve vzdělání, jsou studenti závislí na rodičích. Ti mají proto na vzdělání svého potomka značný vliv. Skutečnost, že přechod na

profesní dráhu finančně zajišťují rodiče, se projevuje nepříznivě v jednom důležitém ohledu: studují většinou jen děti vysokoškoláků. Stát ovšem na rozdíl od jiných jihoevropských zemí do jisté míry legitimizuje raný odchod z domova tím, že investuje do levného bydlení pro mladé.

Mladí **Britové** odcházejí z domova v průměru v jednadvaceti, záleží ale na sociálním postavení rodiny: děti chudých rodičů se k tomu odhodlají už mezi 16 až 20 lety, děti rodičů ze střední a vyšší třídy až kolem pětadvaceti. Dospělost je zde považována za vytoužený ideál a respondenti ji spojovali se slovy „nedočkavost“ a „zvědavost“. Mladý Brit považuje odchod z domova za radikální přelom a mládí je zde spjato se zpretrháním většiny vazeb – na stát i na rodiče. I proto se mladí často stěhují co nejdál od domova. Domov rodičů nadále asociuje výhradně dětství a mladí Britové často nostalgicky vzpomínají na dětský pokojík.

Ani v Británii neexistuje žádná plošná podpora studentům, a ačkoli finanční pomoc rodičů stěhováním nekončí docela, mezigenerační závislost se tímto aktem přece jenom symbolicky přetrhne – větší finanční závislost na rodičích by totiž podkopala úžasný pocit dospělosti. Mladí odcházejí z domova brzy navzdory faktu, že za vysoké školy se tu platí. Na studiích se tedy zadlužují, a i proto si volí spíše vzdělání vyžadující kratší dobu, aby mohli co nejdříve začít sami vydělávat. Studium je drahé a bez jisté finanční podpory od rodičů se posluchači zpravidla neobejdou; vysoké školy tak navštěvují hlavně děti ze středních a vyšších tříd. Zároveň ale na rozdíl od Francouzů a Španělů (zato stejně jako Skandinávci) Britové pracují už při škole.

Mladí lidé odcházejí v Británii z domova brzy, protože společnost vyznává liberální hodnoty a je

individualistická. Britská společenská norma zkrátka zní: soběstačnost.

Seveřané vycházejí ze srovnání se svými vrstevníky jako nejšťastnější, a proto jim věnujme více pozornosti. **Dánové** (nejšťastnější mladí Evropané vůbec) odcházejí z domova v průměru o rok dříve než Britové, tedy ve dvaceti. Nepovažují to

ovšem za zpřetrhání vazeb k rodnému hnízdu, ani za vstup do vytoužené dospělosti – na tu si klidně dalších deset let počkají.

Odchod z domova není spojen se sňatkem, ani s nástupem do práce, nýbrž s hledáním sama sebe. Běžné je na delší dobu odjet do ciziny, najít si nekvalifikovanou práci, vydělat si na základní živobytí, užívat si – a přitom definovat, kdo vlastně jsem. Tyto roky nikdo nepovažuje za ztrátu času. Tedy s výjimkou současné pravicové vlády, ale ani její snahy prohnat mladé vzdělávacím systémem co nejrychleji zatím Dány nedonutily změnit názor, že pravý věk na dokončení školy je někde kolem třicítky. V Dánsku je stejně jako v Británii normou vštěpovanou rodiči i společností „zodpovědnost sám za sebe“. Mladí v rozhovorech takřka unisono prohlašovali, že pokud se člověk od rodičů neodstěhuje kolem dvaceti, hrozí, že ustrne ve vývoji.

Závěry francouzské badatelky potvrzuje i zkušenost sedmačtyřicetileté dánské novinářky Karin Larsenové. „*V devatenácti po maturitě jsem odešla na rok do Norska a živila se jako prodavačka, pak jsem se na půl roku přestěhovala do Švýcarska a pracovala jako pokojská.*“ Chtěla odejít sama, nebo ji rodiče měli k odchodu? „*V Dánsku se očekává, že se kolem dvacítky o sebe postaráte sami. Rodiče prostě mají zato, že se nastarali dost a že by vám dělali už jen medvědí službu. Když ještě v pětadvaceti bydlíte u rodičů, lidi si začnou říkat, že s vámi není něco v pořádku. U nás na vsi zůstal do třiceti doma jenom Mads – a přišel tím do řeči.*“ Neodcizili jste se tak brzkým odchodem? „*Neřekla bych. Citové pouto je podle mě z obou stran hodně silné.*“

O deset let mladší učitel Helge Schjørring na dotaz, jak se dívá na pětadvacetiletého, který se

neodstěhoval od rodičů, odpovídá: „*Silně podezřelé. Ale já vlastně ze svého okolí vůbec nikoho takového neznám.*“

Na Severu mladým odchod z domova usnadňuje i stát. Za vysoké školy se neplatí a každý plnoletý Dán má navíc během studia nárok na státní podporu ve vzdělání, která co do kupní síly odpovídá zhruba částce 4 000 českých korun. To sice většinou na nájem a všechny další výdaje nestačí, nezávislost na rodině ale dávka přece umožňuje. Dánové jsou navíc zvyklí přivydělávat si už od školy („profesní“ dráha začíná třeba roznášením novin) – a bez pracovních zkušeností z mládí vás leckdy zaměstnavatelé ani nepřijmou. Na pokoj na koleji má v Dánsku nárok i student, který v univerzitním městě trvale žije, a nedostane-li se na něj, pronajme si s ostatními větší byt a na nájem se společně složí.

Signál k včasnému opuštění domova dávají takřka všechny státní instituce. Na webu ministerstva pro integraci se přistěhovalcům oznamuje, že „*mladí se po dovršení plnoletosti zpravidla stěhují z domova a bydlí s vrstevníky.*“ Státní spotřebitelská rada nabízí dokonce na téma odchod z domova celou brožuru. Dozvíte se v ní například, co si ohlídat při podpisu nájemní smlouvy, jak přesně funguje úvěr, jak vyjít s penězi, najdete tu i tři recepty, s nimiž lze přežít hubený konec měsíce, a také radu, že prát stačí na 60 °, jinak zbytečně trpí životní prostředí.

Jak je tomu u Čechů?

„*Prosím, mám dotaz. V poslední době dosti nevycházím s matkou (je mi 22 let) údajně mojí vinou, ale myslím, že je vina někde úplně jinde (když jsem mimo domov, tak mi hystericky volá z mobilu –*

kde jsem, ať jsem doma, vyvolává hádky... aj.). Na samostatné bydlení mi slíbila finance, až prodá nemovitost. Nyní se stěhuje (vyměnila byt) a vyhrožuje mi zrušením bydliště – jaká má vůbec práva a jak se bránit? Děkuji za odpověď.“

Tak zněl loni dotaz v jedné české internetové poradně. Na Severu by nad ním tazatelovi vrs-tevníci kroutili hlavou: co ještě vůbec u mámy dělá, a proč by mu měla kupovat byt? V Čechách ale panuje velká ekonomická provázanost mezi generacemi – v dnešní době jde asi hlavně o pozůstatek komunismu. Sociolog Ivo Možný konstatuje, že vzhledem k tomu, že stát po roce 1948 neplnil slíbené funkce, které rodině odebral, došlo k přirozené revitalizaci tradičních velkých rodinných sítí.

Nepřekvapí tedy, když sociolog Michal Škop ve studii *Odchod žen od rodičů v České republice* upozorňuje, že až do devadesátých let panovala v Čechách v porovnání s jinými evropskými státy jistá anomálie – mladí často s partnerem zpočátku bydleli u rodičů. Obecně ale Škop uvádí, že do 90. let ženy obvykle odcházely z domova poměrně mladé – průměrně někdy v 21 letech. Jeho studie ovšem zahrnuje období od konce 60. let do poloviny 90. let, kde se ještě nestačily projevit významné změny v demografickém chování Čechů po pádu režimu. Novější data podle všeho dostupná nejsou.

Kdy vlastně je vhodná doba vyletět z hnízda?

Dříve byl u nás odchod z domova často spojován s manželstvím a prvním potomkem, dnes už se ale mladí nestávají rodiči ve dvaceti. Zůstanou proto české „děti“ déle v „luxusním hotelu“ u maminky, jak rodnému hnízdu přezdívali Španělé? Nebo zvítězí skandinávský model? Záležit bude

samozřejmě hlavně na rodičích a na dětech, ale roli bezesporu hrají i podmínky, které vytvoří stát. Zvážíme třeba zavedení plošné podpory ve vzdělání? (V tomto bodě se blížíme Francii: povinnost vyživovat své dítě na studiích ukládá českým rodičům dokonce zákon.)

Vydat se takovou španělsko-italskou cestou by zřejmě nebylo moudré – přinejmenším italská ekonomové bijí na poplach. Tamní model rodiny a nedostupně drahé byty v kombinaci s mizivými platy mladých (kteří často jako elévy pracují zadarmo) nesou vinu na tom, že stále méně lidí má samostatnou existenci podmíněnou něčím tak základním jako je vlastní domov. A rodí se katastrofálně málo dětí. Proto se například v roce 2007 italská vláda rozhodla investovat velkou část státního rozpočtu do dostupného bydlení pro mladé, aby, jak řekl tehdejší ministr financí, „*vystmadila ta přerostlá mimina z domova*“.

ODCHODY Z DOMOVA V ČÍSLECH

Průměrný věk odchodu od rodičů: Dánsko 20 let, Británie 21, Francie 23, Španělsko 27, Itálie 28.

Ve Španělsku setrvává v rodném hnízdě 78,3 procenta mladých ve věku 18 až 30 let, ve Francii 48 procent, v Dánsku jen 24 procent. Ve věku 25 až 29 let bydlí u rodičů 56 procent Italů, ve Švédsku ale pouhých pět procent mladých a v Dánsku dokonce jen procenta tři. Obecně platí, že ženy odcházejí z domova všude o něco dříve než muži, ovšem na jihu Evropy je tento rozdíl větší než na severu.

Osvícené hlavy minulosti Ludvík ze Žerotína a Velké Losiny

Renáta Fífková

Jeden z nejkrásnějších renesančních zámků v naší památkami oplývající zemi – Velké Losiny na Šumpersku – zná zřejmě každý, kdo se jen trochu zajímá o historii. Méně už se však ví, že u tohoto architektonického skvostu, často vyhledávaného filmaři (naposledy Jurajem Jakubiskem pro film *Báthory*), existovala v 18. století jedna z nejkrásnějších vrcholně barokních zahrad v zemích Koruny české. Nechal ji zbudovat v letech 1733–1741 hrabě Jan Ludvík ze Žerotína, svobodný pán z Lilgenavy. Zahrada údajně vznikla na paměť Ludvíkova otce Jana Jáchyma (1667–1716), který v mládí podnikl kavalírskou cestu do Francie, a okouzlen nádherou dvora Ludvíka XIV. stal se až do své smrti věrným obdivovatelem francouzské kultury. Domů do Losin si z této cesty kromě mnoha dojmů a jistě i cenných životních zkušeností přivezl pro nově založenou zámeckou kapelu několik děl dvorního skladatele „krále Slunce“ J. B. Lullyho. Rozšířil žerotínskou sbírku uměleckých předmětů o mnohá cenná díla francouzské proveniencí a obohatil v tomto směru také zámeckou knihovnu. Hlavně ovšem skoncoval s hrůznými čarodějnickými procesy, započatými za poručnictví jeho tety, hraběnky Angelly Sibly Galle, rozené ze Žerotína.

Jáchymův jediný mužský dědic, hrabě Jan Ludvík ze Žerotína (1691–1761), jenž po smrti své matky Ludoviky Aloisie Vilemíny z Lilgenavy (1737), která byla poslední svého rodu, připojil

Jan Ludvík ze Žerotína, pastel neznámého autora, kolem r. 1740 (Soukromá sbírka Mornstein-Zierotínů)

k hraběcímu titulu také titul svobodného pána z Lilgenavy, rozsáhlé pozemkové vlastnictví Žerotínů ještě rozšířil o další statky ve Slezsku. Tato solidní ekonomická základna mu umožnila ži-

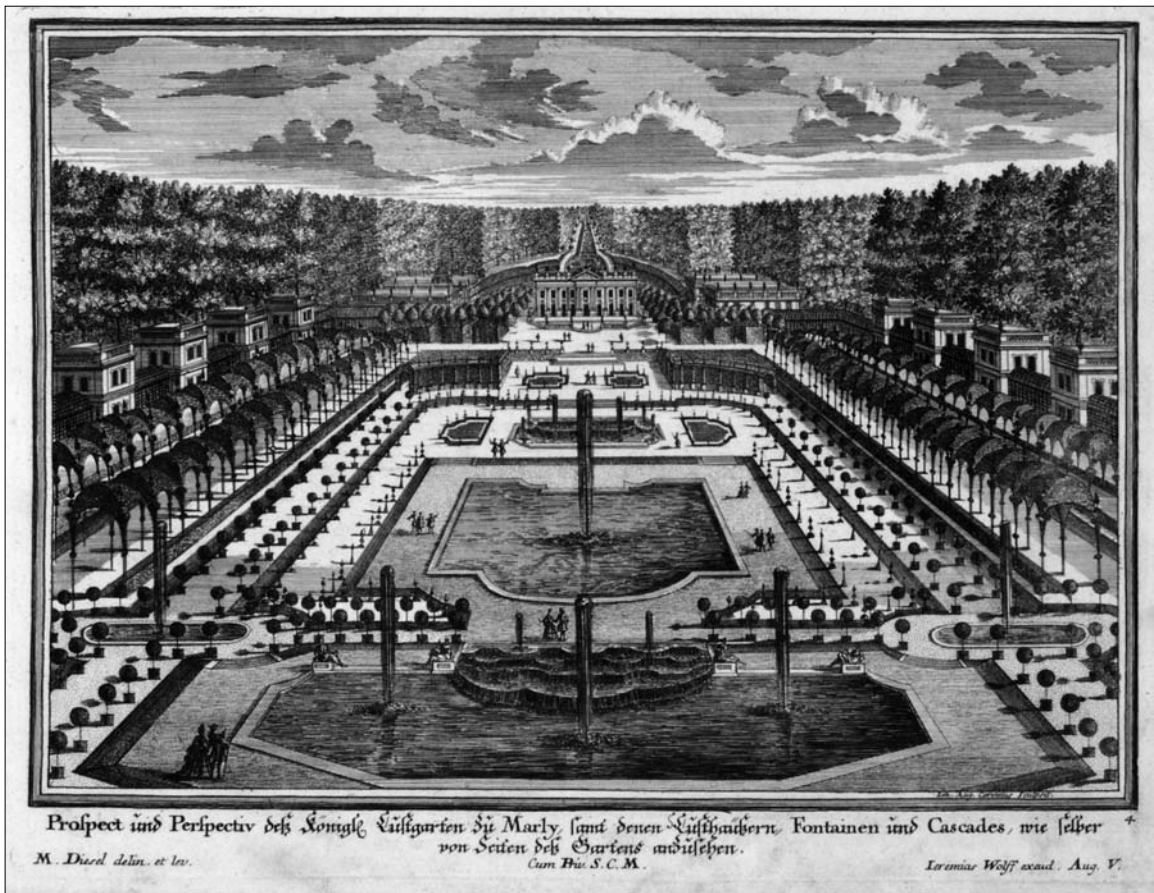
votní styl skutečného velmože vrcholně barokní éry, muže vzdělaného, znalce a mecenáše umění. Za Jana Ludvíka prožíval velkolosinský zámek skutečně „zlaté časy“. V západním křídle renesančního zámku nechal hrabě v letech 1741–1743 vybudovat novou zámeckou kapli, již vyzdobili přední umělci té doby – malíř Jan Kryštof Handke a sochař Antonín Winterhalter. Kromě dalšího obohacení uměleckých sbírek se díky Janu Ludvíkovi rozrostla také zámecká knihovna.

Vrcholným počinem Ludvíkovým však bylo bezesporu vybudování úchvatné okrasné zahrady francouzského typu jihovýchodně od zámku. Její popis zaznamenal S. I. Pintus, bývalý jezuita a člen sienské akademie, ve své ódě *Il giardino di Ullersdorff. Poemetto in versi sciolti composto, e diviso in VI. canti*, jež vyšla r. 1784 v Brně tiskem (dnes Moravská zemská knihovna v Brně). Abbé, který byl hostem Ludvíkových synů na velkolosinském zámku, proslul jako člověk světzaný, pohybující se v předních aristokratických kruzích (pobýval mj. v Postupimi u dvora Fridricha II. Velikého). V 1. zpěvu ódy Pintus líčí, jak se hraběti Janu Ludvíkovi zjevuje král Olgo, legendární předek rodu Žerotínů, a nabádá ho, aby na paměť Jana Jáchyma založil ve Velkých Losinách zahradu. Hrabě souhlasí a povolává architektky celého světa a dokonce i boha Apollóna (skutečnost však bude jistě mnohem prozaičtější), aby jeho záměr uskutečnili. V 6. zpěvu autor popisuje vzhled této zahrady. Pozoruhodná je zejména jeho informace o vodovodních rozvodech v zahradě – voda zde byla vedena v dlouhém potrubí, uloženém v klenutém kanále tak vysokém a širokém, že jím mohl zpřímá kráčet člověk. Tento rozvod Pintus dokonce přirovnává k vodovodům starověkého

velkoměsta Říma, vodní efekty pak k zahradám v Tivoli.

Jméno architekta, který zahradu navrhl, sice z historických pramenů, na rozdíl od jmen tvůrců její sochařské výzdoby, není známo, vysoce pravděpodobně však je, že podobu zahrady velkou měrou ovlivnil sám Jan Ludvík, který se o zahradní architekturu i pěstování exotických rostlin velmi zajímal. Jeho zájem dokládají mimo jiné staré tisky věnované této problematice a pocházející z původní žerotínské zámecké knihovny, které hrabě systematicky sbíral jako inspirační zdroje pro tvorbu vlastní zahrady. Tato vzácná bibliotéka čítající dnes na 7 700 titulů, jež byla po prodeji velkolosinského panství Liechtensteinům r. 1802 umístěna na zámku v Bludově, se dnes nachází opět na velkolosinském zámku jako součást Oddělení zámeckých knihoven Národního muzea. Několik desítek starých tisků se z ní však hříčkou osudu ocitlo také ve fondech Vědecké knihovny v Olomouci. Zde je uložena např. kniha André Félibiena *Description de la Grotte de Versailles; Oder Beschreibung der Grotten zu Versailles, Mit Zwanzig schönen Kupffern ...* (Augsburg, kolem r. 1700). Jedná se o německé vydání knihy, jež vyšla poprvé tiskem r. 1679. Detailní vyobrazení sochařské výzdoby versailleské grotty mohlo být velmi pravděpodobně inspiračním zdrojem pro špičkové umělce, pracující na Ludvíkovu objednávku na výzdobě vrcholně barokní zahrady: sochaře Jana Jiřího Lehnery a Jiřího Antonína Heinze.

Dalším pozoruhodným starým tiskem, uloženým dnes ve fondech VKOL a pocházejícím z hraběcí žerotínské knihovny, je kniha Johanna Davida Fülcka, dvorního zahradníka rodu Schönbornů, *Neue Garten-Lust oder Völliges Ornament*,

Královská zahrada v Marly, rytina z knihy M. Diesela *Erlustierende Augenweide In Vorstellung Herrlicher Garten und Lustgebäude Theils inventiert und angelegt, theils nach dermahligem Sito gezeichnet*. Augsburg, 20. léta 18. století (Vědecká knihovna v Olomouci)

So bey anlegung Neuer Lust – und Blumen – als auch Küch – und Baum-Gärten, höchst nöthig und dienlich. Welches besteht in allerhand Parterren ... (Augsburg, 20. léta 18. století). Na jejím titulním

listě je dokonce rukou samého hraběte vepsáno *Joannes Comes a Zierotin 1728*. Mohučský arcibiskup Lothar Franz von Schönborn (1655–1729), kníže-biskup bamberský a kurfiřt Svaté říše řím-

ské v letech 1711–1718 nechal zbudovat nedaleko Pommersfeldu u Wiesentheidu (blízko Bambergu) jako své letní sídlo zámek Weißenstein, dílo architektů Johanna Dienzenhofera a Lukase von Hildebrandt. Od roku 1715 začala u zámku vznikat velkolepá okrasná zahrada podle plánů Johanna Maximiliana von Welsch (1671–1745), inspirovaná stylem André Le Nôtra. Fülck ve svém díle skládá hold tomuto jedinečnému dílu německé zahradní architektury a zároveň je předkládá jako vzor hodný následování. Přináší působivé vzory zahradních parterů, topiar, kaskád, fontán, grott, zahradních pavilonů aj.

Jako další vzor pro budování vrcholně barokní zahrady ve Velkých Losinách přichází v úvahu rozsáhlý komplex zahrad německého zámku Ludwigsburg, který je zachycen na mnoha mědirytinách v knize *Unterschiedliche Prospect und Grundriss des Herzoglich Württembergischen Residenz – Schlosses Ludwigsburg* Donata Giuseppe Frisoniho, dvorního stavitele württemberských knížat, z 20. –30. let 18. století. Zámek Ludwigsburg, jeden z největších barokních areálů v Německu, skládající se mj. z okrasných a užitkových zahrad, obory a bažantnice, byl vystavěn v letech 1704–1733 za vlády Eberharda Ludwiga von Württemberg (1676–1733). Ten krátce před rokem 1700 navštívil dvůr „krále Slunce“ ve Versailles a po svém návratu započal s budováním knížecí rezidence, jež byla inspirována nádherou sídla Ludvíka XIV.

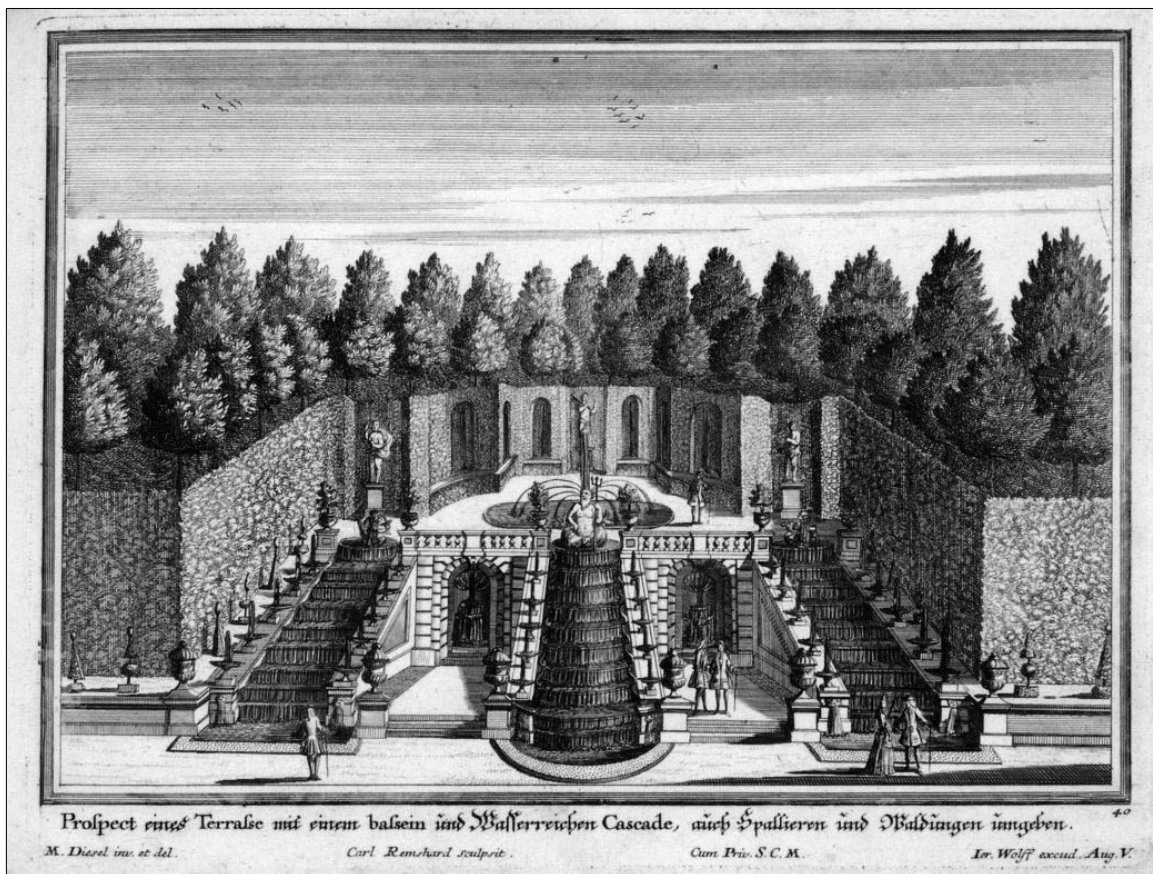
Další vlastnoruční podpis Jana Ludvíka ze Žerotína a v roce 1729 (*Joannes Comes a Zierotin 1729*) nalezneme na titulním listě knihy Matthiase Diesela *Erlustierende Augenweide In Vorstellung Herrlicher Garten und Lustgebäude Theils inven-*

tiert und angelegt, theils nach dermahligem Sito gezeichnet (Augsburg, 20. léta 18. století), v níž autor otisknul řadu pohledů na francouzské a německé zahrady své doby, ale také grafické návrhy zahradní architektury. Kromě Versailles pak lze za velmi pravděpodobný inspirační zdroj pro vznik velkolosinské zahrady považovat také královskou zahradu v Marly, dnes již bohužel neexistující.

Z přelomu 18. a 19. století se dochoval pozoruhodný pramen s popisem a dokonce soudobým vyobrazením vrcholně barokní velkolosinské zahrady. Je jím německy psaná topografie obce a panství Velké Losiny, jejíž autor Josef Neumann, rapotínský chirurg a porodní asistent, byl vynikajícím pozorovatelem s nevšedním zájmem o umění, což výmluvně dokládá jeho následující obraz této zahrady:

„...Mimo jiné je v ní možno vidět umělý vodopád z opracovaného kamene o dvaceti stupních. K tomu účelu je ve vzdálenosti jedné hodiny za kopcem Strážníkem vedena nahoru voda a protéká tak prudce kašnou vodního boha Neptuna, umístěnou na vyvýšenině, že se rozstříkuje četnými otvory fontány, z níž se ztrácí do podzemní nádrže, odkud zcela mírným proudem stéká po stupních vodopádu až do nejdolejší nádržky, odkud vychází třemi otvory v podobě vodotrysku.

Vlastní zahrada tvoří ne zcela pravidelný čtverec, rozdělený na čtyři díly, z nichž na dvou předních je možno v letní době zhlédnout krásně uspořádanou oranžerii, a další dva severní díly jsou osázeny různou zeleninou a květinami a obklopeny kolem dokola keři rybízu. Z těchto čtyř dílů jsou zmíněné dva hořejší k jihu položené obklopeny vodou, severní však jsou jen uprostřed rozděleny a celá zahrada středem od severu k jihu protékána vodou, protože

Návrh vodní kaskády, rytina z knihy M. Diesela *Erlustierende Augenweide In Vorstellung Herrlicher Garten und Lustgebäude Theils inventiert und angelegt, theils nach dermaligem Sito gezeichnet*. Augsburg, 20. léta 18. století (Vědecká knihovna v Olomouci)

také na severní straně při hlavním vstupu do zahrady je další malý umělý vodopád o šesti stupních, který je zavodňován z říčky Losinky, tekoucí za zahradou, za tímto malým vodopádem je skleník oranžerie. Velký vodopád je ozdoben kamennými

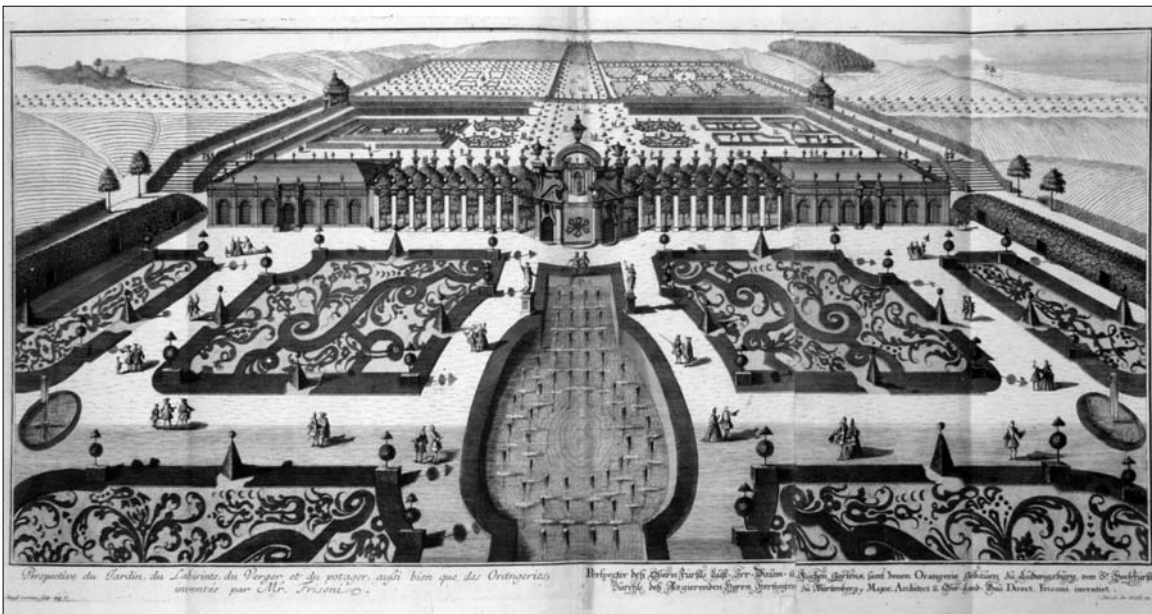
postavami z mytologie, nahoře je socha ležícího boha vod Neptuna, který svou paží objímá kašnu z jednoho kusu kamene, kterážto socha se sochaři – podobně jako všechny ostatní – tak zdařila, že znalec musí potvrdit, že každý úder dláta byl

Apollónova lázeň, sousoší Françoise Girardona na mědirytině Pierra Moniera z knihy A. Félibiena Description de la Grotte de Versailles; Oder Beschreibung der Grotten zu Versailles, Mit Zwanzig schönen Kupffern ... Augsburg, kolem r. 1700 (Vědecká knihovna v Olomouci)

mistrovský. Pod sochou boha Neptuna poněkud stranou jsou dvě vodní nymfy, které drží korunu. Na začátku vlastního vodopádu je vidět sochy čtyř deních dob – Jitro, Poledne, Noc a Půlnoc, dva sáhy

vysoké, představované ženskými postavami. Pod nimi je socha Neptuna, sedícího na dvou delfínech a obklopeného různými vodními vílami troubícími na rohy, z nichž vytéká voda.

Zahrady zámku Ludwigsburg s oranžerií, rytina I. A. Corvina z knihy D. G. Frisoniho *Underschiedliche Prospect und Grundriss des Hertzoglich Württembergischen Residenz – Schlosses Ludwigsburg*, 1. třetina 18. století (Vědecká knihovna v Olomouci)

Na balustrádě z obou stran vodopádu jsou usazeny sochy jinochů, držící hraběcí žerotínské znaky. Na konci této balustrády je na jedné straně dobře sochařsky zobrazená alegorie Síly v podobě sochy Herkula, jenž sklál mečem lva, na druhé straně Bolest, zosobněná sochou Puriona, zvířetem přepadeného a rozsápaného.

Na bocích zahrady jsou dva krásné čínské pavilony, pod nimiž bývaly vodotrysky s různými mužskými a ženskými postavami satyrů nebo lesních bůžků, které však byly odstraněny. Uprostřed zahrady jsou tři vodotrysky, jež mohou stříkat do výše několika sáhů. Malý vodopád na severní straně zahrady je

obstupován železným zábradlím, zasazeným do mramorových pilířů, na kterýchžto pilířích jsou posazeny postavy trpaslíků z kamene s různými hudebními nástroji. Tato zahrada je ozdobena vkusnou vstupní branou od severu, odkud se naskýtá oku krásný pohled na velký vodopád v pozadí a kde stékající voda hraje nejrůznějšími barevnými odstíny.“

Podle topografa F. J. Schwoye dosáhly pořizovací náklady na vybudování zahrady tehdy astronomické částky 100 000 zlatých, což byla údajně hodnota jedné třetiny celého velkolosinského panství. Právě tyto náklady i nesmírně finančně náročná údržba zahrady (udržování složitých vo-

Apenin, kolosální socha Giambologna z let 1579-1580, Pratolino – Parco Demidoff (Foto: M. Fífka, 2004)

dovodných rozvodů, vodotrysků, kaskád, odrůstajících a stárnoucího rostlinného materiálu, provoz obou oranžerií aj.) byly hlavním důvodem, proč se po smrti Jana Ludvíka jeho synové ocitli v neutešené finanční situaci, jež vedla k postupnému odprodeji jednotlivých žerotínských panství, mezi nimiž se r. 1802 ocitlo i panství velkolosinské. To koupili od hraběte Ludvíka Antonína ze Žerotína poručníci nezletilého knížete Karla Borromea Františka z Liechtensteina (1790–1865), příslušníka mladší moravské větve liechtensteinského rodu a vlastníka panství Moravský Krumlov. Ve vlastnictví Liechtensteinů zůstal velkolosinský

zámek, využívaný jen jako příležitostné sídlo, až do roku 1945.

Nové zámecké panstvo nehodlalo vynakládat na obnovu už zpustlé francouzské zahrady potřebné finanční prostředky. Daleko schůdnější pro něj byla cesta přeměny této zahrady v duchu nové módy v romanticky laděný přírodní krajinářský park. Tato přeměna se odehrála s mimořádnou důsledností a tomu, že se z bývalé vrcholně barokní zahrady zachovalo do dnešních dnů několik málo plastik, můžeme vděčit pouze snaze Liechtensteinů zpeněžit z ní vše, co se dalo. Všechny stavby před zámkem (oranžerie, zahradní domek, barok-

Fragment kolosální sochy, Pratolino – Parco Demidoff (Foto: M. Fífka, 2004)

ní jízdárna) byly zbourány, kamenné terasy byly zrušeny, příliš těžké sochy byly v zahradě rozbity a zahrabány, menší pak rozprodány v dražbě.

Skutek to byl vpravdě barbarský, na omluvu Liechtensteinů je však nutné podotknout, že příkladů zničení mimořádně esteticky hodnotných děl zahradní architektury koncem 18. a v 19. století je nejen v českých zemích, ale v celé Evropě smut-

ná řada. Jmenujme například vzpomínanou zahradu zámku Marly, která měla po smrti svého zakladatele Ludvíka XIV. (1715) pohnutý osud. Jeho dědicové zámek navštěvovali velmi zřídka, v době Velké francouzské revoluce pak celý komplex utrpěl velké škody (naštěstí část úchvatné sochařské výzdoby zahrady – tzv. Koně z Marly byli r. 1794 odvezeni do Paříže, dnes jsou k vidění v Musée du Louvre) a v roce 1806 byl zámek již natolik zpustlý, že byl zbořen. Příkladem bezhlavé „modernizace“ je pozdně renesanční zahrada v toskánském Pratolinu (dnes Parco Demidoff), zbudovaná velkovévodou Františkem I. de Medici v letech 1569–1581 a vybavená sochami slavného Giambologni. Po roce 1819 byla tato zahrada nahrazena módním anglickým parkem, a to na popud velkovévody Ferdinanda III. Toskánského,

arcivévody rakouského. Radikálními úpravami byl pověřen Rakušan Josef Frietsch, většina staveb a soch byla tehdy zničena, některé skulptury byly naštěstí přeneseny do florentské Giardino di Boboli. Nezbývá než litovat těchto skvostů evropské zahradní architektury, mezi něž díky svým estetickým kvalitám bezpochyby patřila i vrcholně barokní zahrada zámku ve Velkých Losinách.

Poezie na cestách a opět doma

Karel Vysloužil

PŘÍLET

letadlo dosedlo
noční tvář letiště se usmívá kapitánem
po schůdcích
schází poslední
hvězdy
k nimž jsme před chvílí patřili
pomalu blednou
pod teplým balkánským ránem

(u moře)

SVÍTÁNÍ

přivstaňte si uvidět
svítání nad mořem
nejprve hrdélka kohoutů
tyčí vzdušnou trasu
aby kočí přesně věděl kudy jet
a noc zesláblá neklopýtala za vozem
přivstaňte si uvidět
hořet temný obzor
purpurová brána se otevře
a zlatý kočár vyjíždí tažen
spřežením paprsků
jsme šťastni
odlesk nádhery
rozsvítil naše oči
a zalil pleť

(u moře)

AMFORY

představa krásy dokonalých amfor
vábí
tady jsou živé
objektiv
mužských čoček
se na ně natáčí
a zaostřuje
defilují jich tu tisíce
porota zasedá denně
a rozdává ceny

(u moře)

U NÁS

se posadit na hřeben táhlé hory
nitro naladit do pomyslných strun
to neviditelné nechat zachvívat
mnou i stébly trávy
a nespěchat
jen zvrátit hlavu
dívat se dlouze
skrz modrý zemský vzduch
do hlubin vesmíru

a naslouchat
touze
pod nebem velikým
s někým žít
a neumřít

(na Valašsku)

MÁ LOUKO

motýlku plachý
vážko
broučku
vánku vlahý
má louko u silnice
tu zastavuji
vypínám motor naolejovaný
zapínám plíce

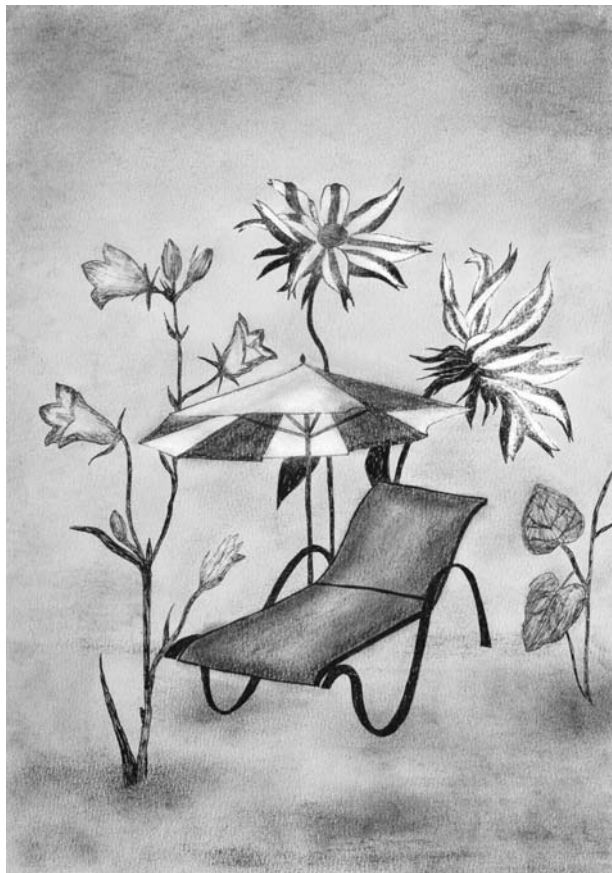
(na Valašsku)

POD BOROVICÍ

troubení bez jména
létavice svíček
a maska tmy
parohy vzdušného jelena
trhají krajinu
země prosí o zázrak

náhle z příček
spuštěného žebře
seskakuje na zem
stříbrný měsíc
a svítí
pod borovicí
v jehličí se líhne nový život

(v Tatrách)

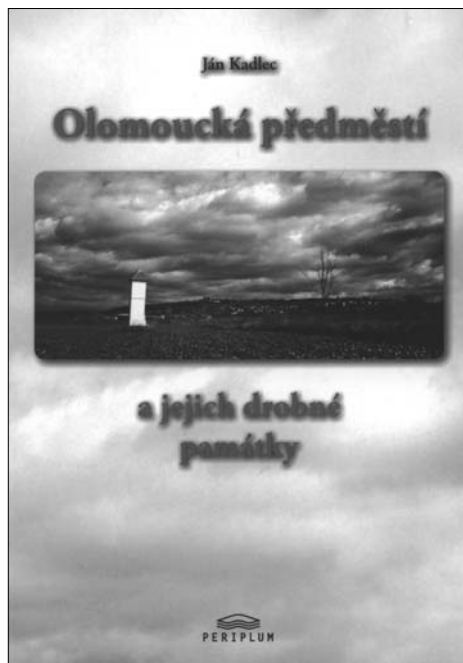
Růžová zahrádka

*Chléb: výbor z poezie. 2. díl / Karel Vysloužil.
Vizovice 2009.*

Všechny tváře Olomouce

Helena Veličková

Možná znáte město Olomouc a vycházky po ulicích si zpestřujete prohlídkou památek, které jsou hmatatelnými obrazy historie. Jenže dnešní Olomouc není jen centrum, nýbrž i předměstí, a těch je víc, než napočítáte prstů na ruku i nohou dohromady. Každé mělo svoji historii, půda a krajina si tedy uchovává vlastní paměť, a zdá se skoro neuvěřitelné, jak rozdílné vzpomínky najdeme v tolika místech na poměrně malém kousku země. Od zelenářských zahrad a vodních ploch Slavonína, Nemilan, Nové Ulice se přesuneme do Černovíra s poetickým názvem a drastickou zkušeností s nedávnými povodněmi, přes křivolaká Bělidla, majestátní Klášterní Hradisko, zázračný Svatý Kopeček a poddolovaný Lošov, až staneme na strategickém římském návrší v Neředíně. Dvacet čtyři míst, o kterých píše Ján Kadlec v knížce *Olomoucká předměstí a jejich drobné památky*, představuje dvacet čtyři osobitých tváří, tak jako kdysi byly svérázné vesnice a čtvrti, obklopující město Olomouc.

Drobnými památkami se myslí kapličky, sloupy, zvonice, sochy, mosty, pevnůstky, boží muka, památné stromy, hroby a hřbitůvky, popravčí místa, zaniklé i skryté prameny, zrušené kláštery, hraniční kameny. Některé jsou hmotnými doklady vzpomínek na neštěstí, které se v místě odehrálo, ale i zázračných nalezení a uzdravení, smíření soků a vrahů, umučení obětí v koncentračních táborech. A naše současnost k paměti krajiny stále něco přidává – rekonstrukce, opravy, ale i ubírá – například krádežemi soch a jejich rekvizit.

Všude žili a žijí lidé. Byly to jejich osudy i projevy cílené vůle, co přispělo ke svérázu, vnímaného dnes jako génius loci. Někde vodní plochy svědčí o tom, že zde bydleli zelenáři, rybáři a rybníkáři. Stopy povodní, říčních vírů dodnes jako by číhaly na neopatrné pocestné. Někde si postavili zvoničku, jinde se spokojili s rozsochou stromu, aby na ni upevnili zvon. Ducha místa leckde udržují staré rituály – například u kapličky v Týnečku se dodnes místní kluci scházejí na Zelený čtvrtek, zvolí si kaprála a obcházejí všechny domy ve vesnici. Hlučně oznamují všem, že zvony odletěly do Říma. Obřad opakují v pátek ráno a v poledne, s hlasitým klapáním obejdou kapličku i odpoledne a ještě v pátek večer a v sobotu ráno.

Reliéf Valašské madony ve dvoře domu č. p. 40 v Řepčíně, dílo Silvestra Hanáka

Ján Kadlec je historik, ale umí vyprávění obohatit o příběhy a pocity, vzbuzující v návštěvnicích nejbližšího okolí města vědomí blízkosti předků se současníky, hrdost na minulost a živý zájem o prostředí, v němž žijeme. Výlety po olomouckých předměstích s knížečkou v kapse nám dovolí zažít nejen radost z nových objevů a poznatků, ale

Smírčí kříž za stodolou statku č. 9, vpravo nad silnicí do Hněvotína.

i sváteční pocit setkání s něčím magickým. Krajina je přitažlivá jako stará kniha – nejen svou krásou, ale i ranami, jizvami a vráskami, ve kterých tušíme odvěký souzvuk i souboj země s lidmi, kteří na zemi žijí, přemýšlejí, tvoří i ničí.

Olomoucká předměstí a jejich drobné památky / Ján Kadlec. Olomouc: Periplum, 2008. 157 s.

Vyzouvejte se, prosím...

(postřehy z cesty do USA)

Lenka Prucková

Hlavně neudělat ostudu, ukázat, že u nás v České republice nelezeme po stromech, s počítačem denně pracujeme a nohy si holíme, bylo mou hlavní myšlenkou, když jsem nastupovala do letadla směr Amsterdam – Newark – Luisville. Ale hlavně zjistit, zda americké knihovny, američtí lidé a jejich životy jsou takové, jaké si my v Evropě představujeme, načerpat spoustu zkušeností, přinést nové nápady a profesně i lidsky vyrůst.

Přivítání v Daviess County Public Library v Owensboro

Město Owensboro (57 000 obyvatel) ve státě Kentucky mne přijalo s otevřenou náručí. Musím ocenit, že „otcové zakladatelé“ neboli ti, kteří před deseti lety první kontakty mezi městy Olomouc – Owensboro navázali, měli šťastnou ruku. Příroda, počasí, ale především přátelství a rodinně orientovaní lidé jsou českému člověku velice blízcí. Platforma „Owensboro Sister Cities and Regions“ pod vedením pana Williama Westa již na americkou půdu vyslala kolem padesáti odborníků z různých oblastí státní správy, kultury, školství, zdravotnictví a sociální péče. Zhruba stejný počet Američanů Olomouc navštívil. Knihovna města Olomouce (tehdy ještě jako Okresní knihovna v Olomouci) poslala v roce 2000 do Owensboro dvě knihovnice, v roce 2001 naopak hostila Toma

Hickse, nefašovaného amerického knihovníka. Ale od té doby se na obou stranách Atlantiku knihovnictví sunulo mílovými kroky vpřed.

Především Owensborským se podařilo postavit novou knihovnu. Opravdu snese světová měřítka – je prostorná, světlá, pohodlná. Pan architekt přizval k práci i výtvarníky, takže v jejích prostorách a na stěnách najdete skutečná výtvarná díla. Úkolem knihovny je lákat lidi dovnitř, nabídnout jim odpočinek, příjemné strávení volného času, internetové připojení, místo ke studiu a případně knihy. Ano, knihy jsou tam důležité, ale nestojí vše na nich. Automatizovaný výpůjční protokol, zahrnující jak boxy k vracení knih (a to i v době uzavření), tak pře-

Interiér Daviess County Public Library v Owensboro

devším povinné self-checky (jeden knihovník, který pouze pomáhá čtenářům s obsluhou šesti self-checků), umožňuje knihovníkům věnovat se hlavně individuální práci s lidmi. Služby jsou bezplatné, snad jen sankční poplatky přinesou do pokladny nějaké peníze.

Moc se mi líbilo, že američtí kolegové po mém příjezdu neotáleli a hned mě zařadili mezi sebe. Dostala jsem kouzelný čip na krk, tím jsem měla přístup po celé knihovně, a pak hned do práce. Každý půlden mě dostalo na starost jedno oddělení, začalo se teorií a končilo praxí. Dětská beseda, exkurze pro seniory, práce v oddělení zpracování knihovního fondu, oddělení elektronických zdrojů, ochrany, setkání s managementem, prohlídka knihovní zahrady... A pak hop do auta a jelo se do seniorských domů s nabídkou knih nebo do klubu mládeže, který se orientuje na problémové děti a jednou měsíčně tam s dětmi beseduje knihovnice.

Vracení knih v Daviess County Public Library v Owensboro

Navštívila jsem i další typy knihoven – všechny tři univerzitní knihovny v Owensboro (KWC, OCC, Brescia), školní knihovnu v základní škole Southern Oaks Elementary School, pak jsem si přes jejich magickou řeku Ohio zaskočila do sousedního státu Indiana omrknout novou veřejnou knihovnu v Evansville (město velikosti Brna), moderní univerzitní knihovnu USI tamtéž a novou (ekologicky úspornou) regionální knihovnu v Newburghu.

Lidé v Owensboro jsou úžasní, hodní, nápo-
mocní v každé situaci, přátelští, společenš-
tí, zvědaví... Hrozně rádi se baví o své rodině. Milují své domy, auta, prezidenta. Jejich první otázka po přeletu zněla: „Co si myslíte o Obamovi, sledovali jste americké volby?“ Milují jídlo a jsou, po pravdě řečeno, obézní (ne tlustí, ale opravdu obézní). Důvodem je především nadbytek levného jídla a málo fyzicky namáhavého trávení volného času. Jídlo v Kentucky je různorodé,

Prolézačka v dětském oddělení ve veřejné knihovně v Evansville

v oblíbě jsou různá masa doplněná vždy čerstvým teplým bílým pečivem a spoustou vysoce kalorických omáček a dressingů, smažené zeleniny a sladkých nápojů. Také americké brambory, tak, jak je známe z českých restaurací, by člověk v Kentucky marně hledal. Namísto toho donesou jednu bramboru zapečenou ve slupce, nahoře rozříznutou a k ní másličko či tučný roztavený sýr. A ručička váhy se sune nahoru... Překvapí i tzv. „nekonečná sklenice“ – pokud si objedná-

Vstup do Daviess County Public Library v Owensboro.

te nealkoholický nápoj, je vám po celou dobu doléván zdarma.

Samozřejmě tam dívky ani ženy nevaří. V poledne si odskočí na něco malého a večer vyrazí do restaurace s celou rodinou, tj. i s malými a ještě menšími dětmi. Pobíhající děti a řvoucí mimina, kterým se nikdo nevěnuje. Rodiče, kteří se celý den neviděli, mají oči jen pro sebe. Jednu výhodu to přece jenom mělo – vzhledem k tomu, že na toaletách jsou děti i přebalovány – jsou to v ame-

Vstup do dětského oddělení v regionální knihovně v Newburghu.

rických restauracích nejčistší místnosti. Mimo chodem v USA se tato potřebná zařízení skrývají pod názvem restroom a pojmenování je výstižné.

Bydlela jsem u mladé knihovnice Leslie a jejího přítele Jarroda, taktéž knihovníka – vzali si mne dobrovolně do svého domečku, bez nároku na proplacení nákladů. Stala jsem se takovou jejich starší kamarádkou. Dalo mi však hodně práce neříkat ráno Leslie, aby se dobře oblékla, aby pořádně jedla apod. Zato jsem s nimi trávila i jejich volný čas, poznala jejich přátele i příbuzné, diskutovala s nimi a pronikla do myšlení mladých Kentučanů.

Do Ameriky jsem jela s příkazem: „Ne, aby ses tam vyzouvala, je to neslušné!“. Tudíž jsem

vesele napochodovala do Lesliina domečku v kozačkách s vyššími podpatky, prošla obývacím, vzala za kliku svého pokoje a ztuhla – Leslie i Jarrod se vyzuli pěkně u dveří. Tak jsem si na místě hezky své botičky sundala a pokorně donesla ke dveřím. A při návštěvě Jarrodových rodičů jsme se všichni vyzuli již v garáži, protože tam na chodbě byly bílé vysoké huňaté koberce. Nebyl to jediný myšlenkový stereotyp, který díky mému pobytu vzal za své.

Ráda bych se zmínila o americké hrdosti. Když jsem se své hostitelky (28 let) ptala, proč má před domem vlajku, nechápala, co mi na tom připadá divné. „Jsem přece Američanka a jsem tomu ráda.

Miluji svou vlast – USA i svůj stát Kentucky, tak proč to nedat najevo?“ Tito lidé nemají žádný mindrák ze své malosti, věří své zemi, věří svému prezidentovi a není to žádná póza. Např. na Den válečných veteránů 11. listopadu připravila knihovna stromeček a ozdobila jej obrázky amerických válečných veteránů, vedle umístila knihu s jejich životopisy a musím říci, že se tam zastavil skoro každý návštěvník. Stejně zajímavá mi připadala probíhající celonárodní akce, kdy děti psaly dopisy americkým vojákům na současná bojiště. Ne pro pochvalu, ale proto, že to jsou jejich vojáci. Trošku mi to připomnělo úctu a hrdost našich legionářů či letců z 2. světové války.

Upřímně si přiznejme – co víme z paměti o státě Kentucky? Já, než jsem se tam vypravila, jsem si vzpomněla pouze na koně a bourbon. Hlavní město? Ani náhodou! Proto jsem nečekala, že Kentučané budou vědět víc o České Republice. (Současná Evropská unie zhruba odpovídá velikosti USA a poměr Česka a Kentucky vzhledem k nim je stejná.) Proto mne velice překvapilo, že řada místních se v Evropě slušně orientovala, Českou republiku včetně Prahy a jejích historických památek znala a chápala souvislosti evropské historie. Moji hostitelé mě pořád každému ukazovali a představovali – v knihovně, v restauraci, v obchodě, mezi známými – brzy jsem rozdala tolik informací a odpovídala na tolik zajímavých otázek, že jsem o šířeném mýtu „nevzdělaných“ Američanů začala pochybovat.

Vstřícnost a ochota pracovníků ve službách byla obdivuhodná. Počínaje knihovnou přes průvodce v muzeích, obsluhu v restauracích (která se přišla třeba i desetkrát ujistit, že vám chutná a jste spokojeni) či obchodech až po strážníky

Můj azyl – domek knihovnice Leslie

v ulicích, kteří vědí, co znamená heslo „chránit a pomáhat“. Mimochodem, pozor na spropitné – je povinné, ale není v ceně jídla; stejně tak bývají Češi zaskočení při nákupu oblečení, kde DPH není součástí ceny a připočtou vám je až u pokladny.

„Zlaté České dráhy“ – uvědomila jsem si, když jsem za jasného mrazivého dne čekala dvě hodiny v letadle na ploše na odlet do New Yorku. Jak dlouho bychom čekali za nepříznivých podmínek? Z vlaku můžete vystoupit, projít se, v letadle se trápíte v klaustrofobicky uzavřeném prostoru, zavazadla někde pod vámi a hrozíte se myšlenky, že do cíle dorazíte v noci a budete ve městě hříchu potmě hledat svůj hotel. Pak se ale ve vás náhle rozprostře klid a mír – situaci neovlivníte, a jestliže již tolik riskujete létáním přes hory a oceány, tak si přece s těmi zločinci poradíte, ne?

Když se konečně letadlo zvedlo, zakroužilo nad městem, krajinou plnou rančů, pasoucích se

koní a klikatící se řekou Ohio, slzička, a ne jedna, ukápla.

Čínský hotel v New Yorku odpovídal mé peněženke – maličký pokoj, sociální zařízení na chodbě, ale byl v centru Manhattanu – přímo v populární Čínské čtvrti. Proto také mým prvním dojmem, když jsem již za kuropění (v 8 hodin ráno, 1 stupeň Celsia) vyšla do ulic „velkého jablka“, byli Číňané cvičící taiči.

Úžasné mrakodrapy – Chrysler Building ve stylu art deco, zikkuratový Empire State Building, novogotický Woolworth Building, komplex World Trade Centre; majestátní Socha svobody; patetický Ellis Island; bruslaři na kluzišti před Rockefellerovým centrem. A pak muzea – moderní umění všech žánrů a kategorií – bílá budova Guggenheimova muzea či Muzeum moderního umění... Nestíháte se ani najít. Navíc máte pocit, že to vše už znáte z filmů a televizních seriálů – 5th avenue plná módních domů, luxusních obchodů, nedočkavých zákazníků a hlavně žlutých taxíků; osvětlená Broadway s divadly, natěšenými diváky a podomními prodejci lístků; tisíce reklamních poutačů na Times Square; lidé každého věku ve sportovním šatu běžající v Central Parku... Co dostane každého, i toho nejotřelejšího, je všudypřítomná vzpomínka na 11. září. Na místě původních „dvojčat“ probíhá čilý stavební ruch, ale celé okolí zůstává ve smutku, vzpomíná se jak na oběti, které v osudnou chvíli byly uvnitř, tak na ty, kteří zachraňovali své bližní. Kytky, fotografie, obrázky, plyšáci, pomníčky, živí lidé. Neštěstí.

New York (stát New York) – Queens Library

Tato knihovna je druhá největší v New Yorku, je soustředěna v největší newyorské čtvrti Queens

a její činnost se v určitých směrech odlišuje jak od práce našich knihoven, tak i od práce knihoven, které jsem zhlédla ve státech Kentucky a Indiana.

Čtvrť Queens je čtvrtí s převahou nebilého obyvatelstva (jen 35 %, jinak hlavně Afroameričané, Hispánci, Asiaté), téměř 50 % obyvatel oblasti se v USA nenarodilo, knihovna se soustřeďuje na práci s neanglicky mluvícími klienty (140 jazykových zaměření) a jejich začlenění do společnosti. Je to úkol, který je na ni kladen i vedením města New York a dostává na něj finance. Kromě centrální knihovny a 62 poboček provozuje 6 výukových center, kde učí jak jazyk, tak orientaci ve městě; pomáhá s výběrem povolání a zaměstnání; radí, jak se dostat k zdravotní péči, kde shánět byt..., učí pracovat s internetem a vyhledávat informace; nabízí velké množství literatury v španělštině, čínštině, ruštině...

Knihovna má 1100 zaměstnanců na plný úvazek a 750 na částečný, na práci se podílí i 800 dobrovolníků; téměř 7 miliónů knih, časopisů, CD videokazet, CD ROM, DVD a dalších nosičů, půjčování i další služby jsou bezplatné. Knihovna má systém RFID, poskytuje internet, řadu elektronických zdrojů a elektronických knih.

V rámci prohlídky New Yorku jsem absolvovala i prohlídku největší veřejné knihovny ve Spojených státech **New York Public Library** v historické budově na 5th Avenue.

Co naplat, každá cesta má svůj začátek a konec. Letadlo dosedlo na pevnou zem, ale myšlenky, užitečné zkušenosti, dobré nápady, životní ideály žijí ve mně dál. A nejen ve mně, snad i v mé práci. Nezapomenu.

Zastaveníčka v olomouckých ulicích – II.

Nela Chládková

Během středověku a raného novověku se v Olomouci definitivně propojily nejstarší části města – Hrad, Předhradí a Město, dokončila se tak uliční síť v celém historickém jádru, které bylo až do 19. století obeháno hradbami. Přes stavební aktivity, které zde nadále probíhaly, se půdorys města zásadně neměnil a zachoval si svou podobu dodnes.

Již ve středověku zanikly drobné uličky zvané *soutky* či *brandýsy*, překlenuté tzv. *prampou-*

chy (zděný, většinou stříškou opatřený rozpěrný oblouk mezi dvěma budovami; dochované jsou v ulici Školní a Švédské). *Soutky* oddělovaly jednotlivé domy a umožňovaly přístup ze strany nebo k jednotlivým částem domu v případě požáru. Vedle tohoto protipožárního významu sloužily samozřejmě jako vnitřní městské komunikace. S přibýváním kamenných domů *soutky* mizely, protože se sousední domy začaly spojovat. Ve 14. století už ulice byly lemovány souvislou řadou domů, soustavně bylo osídlováno Michalské

Horní náměstí –
sloup Nejsv. Trojice,
vpravo městská
strážnice (1890)
(Olomouc 1890–
1920 : foto album.
Štíty : Veduta, 2006)

*Trh na Dolním náměstí (1902)
(Olomouc
1890–1920 :
foto album.
Štíty : Veduta,
2006)*

návrší. Na území nově založeného Města vznikla další osada Svatoblažejská. V Novém Městě tak existovaly osady Michalská, Mořická a Blažejská. Vlastní město, tedy Hrad, Předhradí a Město, bylo obeháno hradbami, za nimiž se rozkládaly další osady. První písemná zmínka o opevnění pochází z roku 1321.

V druhé polovině 15. a na počátku století 16. se výrazně měnil vzhled města v důsledku velké stavební aktivity, avšak charakteristický půdorys zůstal zachován. Pouze v roce 1525 byla do městských hradeb zahrnuta Bělidla (dnešní uli-

ce Sokolská), která se táhla podél vnější strany hradeb.

Významný mezník v urbanizaci města přinesla švédská okupace v letech 1642–1650, kdy byla existence Olomouce jako města ohrožena. Švédí Olomouc značně poničili, ale po jejich odchodu začala nová výstavba. Později Olomouc dostala statut pevnosti, který si udržela až do roku 1876. Pak začalo několikaleté bourání hradeb. Hradby bránily přirozenému rozvoji města, jeho rozšiřování a modernizaci, a tak roku 1876 byla slavnostně zbourána Hradská brána. Statut pevnostního měs-

ta byl zrušen až po deseti letech, tedy v roce 1886. Kromě toho, že po zrušení pevnosti byla zahájena rozsáhlá výstavba těch částí města, které se nacházely buď přímo na místech již bývalého opevnění nebo za hradbami, docházelo k určitým stavebním úpravám i v samotném historickém centru. Celkový ráz města se změnil i regulací vodních toků, koryta se upravovala nebo se rušila úplně.

V prvním Zastavení (KROK č. 1/2009) jsme představili nejstarší části města Olomouce a jejich názvy. Nyní bychom chtěli představit ulice a uličky, které začaly propojovat tyto části, tedy Hrad, Předhradí a Město. Pojmenování těchto ulic vznikala přirozeným způsobem, nešlo tedy o plánované jednorázové pojmenování, ale o dlouhodobý proces. Většina ulic a náměstí dostala název buď podle obyvatel, kteří tuto ulici osidlovali (Česká), nebo podle řemesla, které se tu provozovalo (Pekařská, Ostružnická, Nožířská, Chlebná, Koželužská, Barvířská, Bělidla, Hrnčířská), či podle vzhledu ulice (Široká). Některé ulice fungovaly jako hlavní spojnice do okolních měst a podle nich také byly pojmenovány. K těm patřila ulice **Litovelská**, dnešní **Riegrova**. Dnešní ulice Litovelská se nachází dále od centra, ale směr na Litovel má stejný.

Jednou z nejzajímavějších ulic je ulice **Ztracená**. Většina z nás nemůže tušit, proč byla pojmenovaná právě takto. Název Ztracená patří k těm, které mají velmi starý původ. Latinské a německé názvy jako *platea perditorum*, *verlorene Gasse*, *Florenzgasse* jsou doloženy už ze 14. století. To znamená, že ulice, kterou dnes denně projde nesčetné množství lidí, nese původní název, užívány již ve vrcholném středověku. Pozoruhodné také je, že toto pojmenování se udrželo beze změn

Orloj (1926) (Bartoš, J., a kol. : Olomouc : Malé dějiny města. Olomouc 2002)

až dodnes, stejně jako v případě ulice Pekařské. Historikové i jazykovědci mají několik výkladů, proč lidé začali tuto komunikaci nazývat „ztracenou“. Jedna teorie vychází z předpokladu, že ještě před polovinou 13. století v místech ulice

Česká ulice
(1910)
(Olomouc
1890–1920 :
foto album.
Štíty : Vedu-
ta, 2006)

Ztracené vedla stará obchodní cesta a blízko ní existovala osada s tržištěm. Při dalších stavebních aktivitách se však toto tržiště „ztratilo“. Nejpravděpodobnější vysvětlení jména Ztracená je, že tato ulice, kdysi jedna z hlavních tepen směřujících ven z města, ztratila tuto původní komunikační funkci, a tak se jí začalo říkat Ztracená. Funkci hlavní komunikace pravděpodobně převzala ulice Ostružnická.

Souběžně s ulicí Ztracenou spojuje Město a Předhradí ulice **Ostružnická**. Ta se v pramenech objevuje také už od 14. století, a to pod českým, latinským a německým názvem *Ostružnická*, *platea calcariatorum*, *Sporergasse*. Někdy se pro ni užíval

též název *Zámečnická*. Patrně proto, že ostružníci (výrobci ostruh) původně spadali pod zámečnický a až později se oddělili jako specializované řemeslo. Dnešní ulice Zámečnická je doložena až z pozdější doby, od roku 1841. Mapa z roku 1785 v těchto místech zachycuje ulici Solnou, dnešní ulice Zámečnická je však delší, zasahuje až k ulici Dobrovského, tedy až za hradby.

Ještě ve 13. století patrně ulice Ostružnická neexistovala. Z Horního náměstí tímto směrem vedla široká cesta, která se později zástavbou rozdělila na dvě ulice, Ztracenou a Ostružnickou.

V roce 1907 byla ulice Ostružnická přejmenována k počtu starosty města na *Brandhuberovu*.

Riegrova ulice
(před r. 1900)
(Olomouc
1890–1920 :
foto album.
Štíty : Veduta,
2006)

Po vzniku Československé republiky byla nově nazývána *Anglickou*, ovšem hned na počátku války, v roce 1940, se vrátila k původnímu názvu Ostružnická, protože takové pojmenování bylo politicky přijatelné. Po druhé světové válce se ulice vrátila k názvu Anglická, který jí zůstal až do roku 1951. Zcela nová politická situace si opět vybrala název Ostružnická a ten se udržel dodnes. Název této ulice patří k těm, které byly přijatelné v každé době.

Na ulici Ostružnickou navazovala *Ševcovská* (dnešní **Denisova**), která byla ještě součástí Města. V místě, kde se spojuje s ulicí Univerzitní, se nacházela Nová brána, která oddělovala Město a Předhradí. Ve 14. století je doložena jako *sutorum*, tedy Ševcovská, podle řemeslníků, kteří zde žili. Vedle ševců tady patrně konali své řemeslo také nožíři, protože od 15. století v pramenech začíná převládat název *Nožířská* (Messerschmiedgasse). Až do roku 1876 se užívají názvy Nožířská

Pekařská ulice, hotel Přerov – dnes palác Koruna (1930) (Olomouc 1890–1920: foto album. Štíty: Veduta, 2006)

a *Messerer Gasse*, pak se ulice přejmenovala na *Eliščinu třídu*. Za první republiky se ulice nazývala Denisovou podle Ernesta Denise, francouzského politika, historika a slavisty, který se podílel na vzniku Československa. Za okupace si ulice nemohla svůj název podržet a musela přijmout nové jméno *Hanse Knirsche* (německý politik působící za první republiky v Duchcově). Po válce se vrátila k názvu Denisova.

Z Horního náměstí směrem ke kostelu sv. Michala vedla do kopce ulice se schody, na kterých

sedávali žebráci a prosili o almužny věřící, kteří šli právě kolem do kostela. Proto se začala nazývat *Žebráčkou*. Latinský název *platea preconum* je doložen také již ze 14. století (latinsky „precor“ znamená prosit nebo také modlit se). Od roku 1841 do 1876 se nazývala Dominikánskou, poté se definitivně stala ulicí **Michalskou**.

Dnešní **Blažejské náměstí** vzniklo na jednom ze čtyř návrší, které tvořily nejstarší sídelní útvary Olomouce. Každé z těchto návrší bylo pojmenováno podle kostela, který zde stál. Na Blažejském

náměstí kdysi stál kostel sv. Blažeje. Pověst o něm hovoří jako o nejstarším kostelu Olomouce, přeměněném Metodějem na křesťanský kostel z původní pohanské svatyně. Kostel sv. Blažeje dominoval Blažejskému náměstí až do roku 1839, kdy byl zbořen.

Z Horního náměstí směrem k Národnímu domu vede ulice, kterou si lidé pojmenovali podle jejího vzhledu *Široká*. Teprve v druhé polovině 19. století se začal používat nový název - ulice *Ferdinanda d'Este, Ferdinandská*. Po vzniku Československé republiky se v jejím názvu odrazilo významné historické datum, **28. října**. Za německé okupace nebylo možné jí tento název ponechat, a tak orientační tabulka přijala jiné datum, 15. března. Po válce se opět vrátila k původnímu datu.

Jiné datum nese ulice **8. května**, která se od 14. století nazývala *Českou, Bohemicalis*.

Dnešní **Panskou** ulicí z Dolního náměstí jezdili páni a rytíři do sněmovny ke sv. Michalu. Tento název se používal od 16. století. Kolmo k ní vede ulice **Školní**, směřující k Bohoslovecké fakultě. Tato se ve 14. století v pramenech objevuje jako *Kužilková*. Název není dodnes jasný, ani jeho německá podoba *Parthengassel*. Pravděpodobně nějak souvisí opět se „zeměpány“, kteří touto uličkou také mohli jet do sněmovny. Na hlavách mohli nosit špičaté čepice připomínající kužely, podle kterých se ulice nazvala.

Mezi kostelem sv. Václava a kostelem sv. Blažeje se rozkládala osada *Záhrobí*. Vznikla zde ještě dříve než pozdější části Hrad, Předhradí a Město. Na vrcholu této osady v místech pozdějšího kostela sv. Michala pravděpodobně bývalo tržiště.

Název *Záhrobí* či jeho varianty se používal až do 16. století pro dnešní ulice **Hrnčířskou** a **Purkrabskou**. Během dlouhého vývoje byl značně zkomolen, z původního *Záhrobí* se staly *Carty*. Již od 16. století se používal název *Hrnčířská*, který se stal společně s názvem *Purkrabská* oficiálním po roce 1876.

V dnešní ulici **Švédské** dříve sídlili lazebníci a bradýři, proto se nazývala *Bradýřskou*, latinsky *platea Puczensgassil*. Současné pojmenování ulice získala až po roce 1876.

Na západ z Horního a Dolního náměstí směřovaly tři vodorovné ulice pojmenované podle své vzájemné polohy jako *Horní, Střední* a *Dolní*. Název *Dolní* se používal pro dnešní ulici **Lafayetteovu** až do roku 1918, *Střední* ulicí pak byla dnešní **Pavelčákova**, která se 1753 přejmenovala na *Terezkou* podle Marie Terezie. Ulicí *Horní* pak mohla být pravděpodobně dnešní **Divadelní**. Ta se v polovině 18. století nazývala *Komediantská*.

Všechny výše uvedené ulice a uličky tvoří jádro města Olomouce už od 14. století a většina z nich už tehdy byla pojmenovaná. Podíváme-li se na současný plán města, vidíme, že se příliš neměnily, že ulice *Široká* pořád široká je, i když se už jmenuje *28. října*, a že naopak jiné ulice stále nesou názvy *Ostružnická* či *Panská*, i když tu už ostružníci své řemeslo nevykonávají a páni na koních do sněmovny také nejezdí. Staré názvy reprezentují tedy dlouhověkou paměť, která současným obyvatelům Olomouce připomíná, že zde šly dějiny i množství drobných událostí, zajímavých jevů či zvyklostí, z nichž se pozvolna jako mozaika složila tvář města.

Ceny Olomouckého kraje v oblasti kultury za rok 2008

CENA ZA CELOŽIVOTNÍ PŘÍNOS V OBLASTI KULTURY (DVORANA SLÁVY)

Antonín Schindler, hudebník, organolog, ředitel Mezinárodního varhanního festivalu v Olomouci

Narozený 25. 5. 1925 Dvorce, okr. Bruntál. Od roku 1945 žije Antonín Schindler v Olomouci. Patří ke spoluzakladatelům Moravské filharmonie, kde působil 40 let jako houslista, violista a varhaník. Po listopadu 1989 byl krátce i jejím ředitelem. Do historie hudební Olomouce se zapsal i jako zakladatel hudebního oddělení ve Vlastivědném muzeu v Olomouci, kde také z jeho podnětu vznikl Václavkův sál s varhanami. Antonín Schindler je zakladatelem, dramaturgem a prezidentem Mezinárodního varhanního festivalu v Olomouci, jehož prestiž je světová. Jako varhaník a ředitel kůru u sv. Mořice se zasloužil o rekonstrukci velkých varhan Michaela Englera. Vzácný nástroj byl obnoven, rozšířen a modernizován podle jeho plánů a návrhu. Dodnes patří k největším v Evropě. Antonín Schindler za dobu svého působení v Olomouci vybudoval řadu varhan, postavil koncertní varhany v Redutě. Je autorem zvonkohry olomouckého orloje a katedrály sv. Václava. Skládá hudbu k loutkovým hrám a filmům i různé skladby pro pěvecký sbor. Již v roce 1968 byl za svou činnost pro rozkvet města vyznamenán Radou města Olomouce. Jako jednomu z prvních byla Antonínu Schindlerovi v roce 1997 udělena Cena statutárního města Olomouce za všestrannou kulturní a zejména hudební, interpretační a organizační činnost.

nou kulturní a zejména hudební, interpretační a organizační činnost.

CENA ZA VÝJIMEČNÝ POČIN ROKU V OBLASTI PROFESIONÁLNÍHO UMĚNÍ – OBLAST HUDBY

Festival Baroko

Festival Baroko pořádá Tomáš Hanzlík ve spolupráci s Katedrou hudební výchovy PdF UP, občanským sdružením Musica Florea a Muzeem umění Olomouc za finanční podpory Ministerstva kultury ČR a statutárního města Olomouce. První ročník olomouckého hudebního festivalu Baroko se uskutečnil v létě roku 1998. Od té doby je festival každoročně zaměřen na interpretaci hudby 17. a 18. století s použitím dobových nástrojů anebo jejich kopií. Dramaturgie si kladla od počátku za cíl uvádět především novodobé premiéry barokních skladeb vzniklých v Čechách a na Moravě nebo dokonce přímo v Olomouci. Od roku 2000 byl festival obohacen také o provedení soudobých děl spjatých tematicky, textově a hudebně s barokem. Festival chápe období baroka jako podnět, který nás svou bohatostí a novými možnostmi stále inspiruje.

CENA ZA VÝJIMEČNÝ POČIN ROKU V OBLASTI PROFESIONÁLNÍHO UMĚNÍ – OBLAST VÝTVARNÉHO UMĚNÍ

Oldřich Šembera, retrospektivní výstava

Patří mezi zakladatele olomoucké Galerie Caesar, Družstva pro podporu výtvarného umě-

ní. Věnuje se řadě výtvarných oborů, malířství, kresbě, fotografii, grafickému designu, dotváření architektury a fotografice (různé formy dotváření fotografií). Na začátku devadesátých let minulého století přerušuje svou volnou tvorbu a věnuje se pouze užitému umění. Vytvářet obrazy začíná opět v roce 2005. Konstantním motivem jeho tvorby je výtvarné zpracování krajiny. Ale ať jsou již tyto artefakty vytvořeny klasickou technikou olejomalby nebo mají formu fotografie, liší se výrazně od tradičních krajinomaleb. Krajina zde není zachycována jako „pouhý“ výsek reálné krajiny. Výtvarnými prostředky různé povahy (např. pravidelné lineární geometrické útvary, barevné zdůraznění určitého výseku krajiny, v případě fotografie počítačové úpravy atd.) jsou zde zvýrazňovány prostorové vlastnosti, estetická kvalita, ale také její kulturní rozměr. V loňském roce se umělec dožil 60 let a jeho velká retrospektivní výstava prokázala, že jeho dílo svým významem velmi výrazně překračuje regionální kontext.

**CENA ZA VÝJIMEČNÝ POČIN ROKU
V OBLASTI PROFESIONÁLNÍHO UMĚNÍ
– OBLAST DIVADLA**

Losinské kulturní léto

Od roku 2000 se díky pořadateli Scaron production, s.r.o. v průběhu měsíců červenec – srpen dostává návštěvníkům a obyvatelům oblasti Velké Losiny jedinečná možnost kulturního využití. Tato akce nabízí kvalitní kulturní program v oblasti divadelní, hudební a filmové tvorby. Přínosem akce je významné zviditelnění nejen obce, ale především Olomouckého kraje, a to v několika úrovních. Dramaturgie spolupracuje se špičkovými

mi jednotlivci, divadelními a hudebními soubory z celé republiky. Nezaměřuje se pouze na profesionální soubory, ale dává prostor i kvalitním amatérským souborům regionu. Každé představení navštíví v průměru 350 diváků. V uplynulých letech v mnoha případech překonal zájem diváků kapacitní možnosti zámku, kde se akce konají. Z tohoto pohledu lze právem usuzovat, že Losinské kulturní léto si našlo pevné místo mezi vyhledávanými kulturními akcemi Olomouckého kraje. Většinu diváků tvoří obyvatelé regionů Šumperk a Zábřeh, další diváci přijíždějí z Jeseníku i Olomouce. Podstatnou část také tvoří lázeňští hosté a turisté, kteří tráví ve Velkých Losinách letní dovolenou. Z tohoto pohledu Losinské kulturní léto zatraktivňuje tuto oblast a podporuje rozvoj cestovního ruchu.

**CENA ZA VÝJIMEČNÝ POČIN ROKU
V OBLASTI PROFESIONÁLNÍHO UMĚNÍ
– OBLAST FILMU, ROZHLASU
A TELEVIZE**

**Prostějovská architektura přelomu století
(dokumentární snímek na DVD s názvem
Prostějovská historická architektura)**

Studio Adnoc Europe Trading vytvořilo pod názvem Prostějovská historická architektura dokumentární snímky na DVD zachycující současný stav prostějovské architektury. Premiéra dokumentu o fenoménu prostějovské architektury přelomu 19. a 20. století proběhla 20. ledna 2009. Struktura dokumentu zachycuje architekturu do roku 1900 (Rejskova ulice, Součkův dům, nádraží Moravské západní dráhy ...) a po roce 1900 (Národní dům, česká moderna – vily

Foto Radka Vítková

Františka a Josefa Kovaříkových, Wichterleho vily, Nová radnice...), dále pak Prostějov industriální – dosud nezmapovaný fenomén industriální architektury a průmyslu přelomu století. Autory projektu jsou Miroslav Chytil, Tomáš Vincenec a Jiří Štajnar. Prostějovská architektura je jedním z velmi zajímavých témat pro město a celý region střední Moravy. Za pomoci standardní i speciální filmové techniky chtěl kolektiv autorů poukázat na významnou část historie Prostějova, zachytit současný stav lokalit a objektů.

**CENA ZA VÝJIMEČNÝ POČIN ROKU
V OBLASTI PROFESIONÁLNÍHO UMĚNÍ
– OBLAST LITERATURY**

Haná v poezii.

Antologie. Editor Bohumír Kolář

Vydaná antologie má celkem 528 stránek, její součástí je jmenný a místopisný rejstřík. Zahrnuje ukázky z básnického díla více než 130 autorů, jejichž tvorba je námětově spjata s oblastí Hané. Jedná se o autory žijící a tvořící v různých časových obdobích, počínaje 18. stoletím a konče současností. Dále jsou zde zveřejněny základní životopisné údaje jednotlivých autorů a odkazy na literaturu, která se podrobněji zabývá jejich dílem. Součástí antologie jsou i ilustrace jednadvaceti umělců pocházejících převážně z regionu Hané. Na sestavení antologie se podílelo vedle editora Bohumíra Koláře dalších 14 osobností. Antologie představuje svým námětem, rozsahem i pojetím jedinečnou publikaci nemající doposud v našem kraji obdoby. Pozoruhodná je také skutečnost, že je výsledkem aktivity osobností sdružených v občanském sdružení Literární klub Olomouc. Tato

antologie koncepčně navazuje na předcházející 3 publikace věnované literatuře Olomouckého kraje, editované Bohumírem Kolářem, které vyšly v letech 2004–2007.

CENA ZA VÝJIMEČNÝ POČIN V OBLASTI NEPROFESIONÁLNÍ UMĚLECKÉ ČINNOSTI

Baletní studio při Moravském divadle Olomouc

Za počinem vzniku Baletního studia při Moravském divadle Olomouc stála v roce 2003 paní Jitka Weiermüllerová s podporou choreografa Mgr. Roberta Balogha s cílem vyplnit talentovaným dětem volný čas a podpořit jejich kvalitní výuku baletu. Za 5 let trvání se může studio pochlubit mnoha úspěchy nejen v rodném divadle, ale v celé ČR i v zahraničí. Děti ve věku 4 – 15 let nastudovaly již několik celovečerních představení (např. Broučci, Louskáček), jejichž kvalita provedení a rozsah jsou srovnatelné s profesionálními produkcemi. Ze souboru již vyšly výjimečné talenty, jejichž úspěchy byly oceněny na soutěžích v zahraničí (naposledy např. Kateřina Dostálová a Klaudie Lakomá, které uspěly na loňském mistrovství světa v americkém Hollywoodu – zde získaly 4 zlaté a 2 stříbrné medaile). Za dobu trvání Baletního studia Olomouc se potvrdil původní záměr – zaujmout děti, naučit je pohybu v souladu s poslechem hudby, a navíc se podařilo přilákat do divadla dětského návštěvníka.

CENA ZA VÝJIMEČNÝ POČIN V OBLASTI OCHRANY A POPULARIZACE KULTURNÍCH HODNOT

Výstava Portolánový atlas. Vědecká knihovna v Olomouci

Výstava se uskutečnila koncem roku 2008 v Konviktu Univerzity Palackého. Uspořádala ji Vědecká knihovna v Olomouci ve spolupráci s Nadačním ústavem regionální spolupráce a Filozofickou fakultou UP v Olomouci. Jedná se o námořní atlas autora Jaume Olivese z roku 1563, zobrazující Středozemní a Černé moře a severní část Atlantiku. Výstava umožnila návštěvníkům poznat kartografické zvyklosti významné katalánské rodiny kartografů Oliveseů. Takových unikátů – originálů je na světě pouze šest. Olomoucký exemplář poprvé opustil trezor knihovny a společně s mistrně zhotovenými maketami, papírovou a pergamenovou, byl předveden odborníkům i laickým zájemcům. Výstavu doplnilo 24 bannerů s vyobrazenými detaily včetně odborného popisu a 6 velkoformátových skleněných tabulí se zvětšeninami mapových listů. Výstava přispěla ke zvýšení prestiže Vědecké knihovny jako odborné instituce. Několik renomovaných institucí projeвило zájem o zapůjčení k dalším prezentacím.

CENA OSOBNOST ROKU V OBLASTI KULTURY

Václav Obr, restaurátor historických kočárů, zakladatel Muzea kočárů v Čechách pod Kosířem a společnosti Mylord

Václav Obr je restaurátorem – držitelem licence restaurování památek a děl, která nejsou chráněna v I. stupni. Do současné doby zrestauroval 20 historických kočárů a saní, kdy vlastními silami a na vysoké kvalitativní úrovni zvládá veškeré řemeslné práce s výjimkou čalounění. V roce 2006 byl položen na jeho podnět v Čechách pod Kosířem základní kámen objektu – muzea historických kočárů, jehož stavba má evropský význam a Václav Obr ji z velké části realizuje sám s pomocí přátel. Otevření expozice muzea pro veřejnost je plánováno na letošní rok. Pro muzeum shromáždil rozsáhlou sbírku 40 různých kočárů, saní a kočárových luceren (největší sbírka v ČR). Společnost Mylord, jejímž je Václav Obr zakladatelem, se zaměřuje na pořádání výstav, přednášek a seminářů spojených s tematikou historických kočárů, realizuje ukázky koňských spřežení a projížďky kočáry, mapuje výrobce kočárů na území Rakousko-Uherska, včetně archivu dokumentů.

CENA MÉDIÍ

**Marcela Kleckerová,
správkyně hradu Helfštýn a organizátorka
a zakladatelka Hefaistonu, mezinárodního
setkání uměleckých kovářů**

Dlouholetá kastelánka hradu Helfštýn je navržena za významný podíl na stavební obnově hradu Helfštýn, popularizaci kulturního dědictví, vybudování kulturně společenského centra kraje, vybudování největšího centra uměleckého kovářství ve střední Evropě, organizaci 27 ročníků Hefaistonu. Pod jejím vedením doznal hrad Helfštýn velkých změn, a to nejen ve stavební obnově památky. Stal

se významným centrem kulturně-společenského života v regionu. V roce 2008 opět přivítal více jak 100 000 návštěvníků. Věhlas získal hrad Helfštýn díky mezinárodnímu setkávání uměleckých kovářů Hefaiston, u jehož zrodu paní Kleckerová stála a v jejíž hlavě se myšlenka před lety zrodila. V roce 2008 hostil Helfštýn již 27. ročník s účastí několika set uměleckých kovářů. Myšlenka spojit umělecké kovářství s hradem se stala pro paní Kleckerovou natolik životně zásadní, že její jméno je s názvem hradu a pojmem Hefaiston již neodmyslitelně spjata, a to i v odborných kruzích v zahraničí. Paní Kleckerová je nositelkou ocenění ministra kultury Artis Bohemiae Amicis za přínos české kultuře.

O světě knih a knihoven Bohuslava Smejkal

Hana Študentová

Významná osobnost literárního a kulturního života olomouckého regionu, knihovník, publicista a bibliofil Bohuslav Smejkal završil 11. května letošního roku životní jubileum 85 let. Desítky let patří mezi olomoucké představitele vědy, kultury a umění, vůdčí osobnosti olomoucké větve Spolku českých bibliofilů, olomouckého Klubu přátel výtvarného umění, je iniciátorem mnoha kulturních událostí a setkání, rádcem pro všechny, kteří hledají informace a pomocnou ruku ve svém bádání a studiu.

Pan Bohuslav Smejkal se celý život pohybuje ve světě knih a knihoven. Jeho práce v knihovnictví byla několikrát oceněna čestným uznáním rady Severomoravského krajského národního výboru, v roce 1989 byl jmenován čestným členem Spolku českých bibliofilů a město Olomouc odměnilo jeho práci Cenou města za rok 1998. Za jeho rozsáhlou osvětovou činnost a zásluhy o rozvoj knižní kultury v Olomouci mu v roce 2004 byla udělena Pamětní medaile Univerzity Palackého. Od Sdružení knihoven ČR a Svazu knihovníků a informačních pracovníků ČR obdržel v roce 2007 na celostátní konferenci Knihovny současnosti Medaili Zdeňka Václava Tobolky za svou celoživotní práci v knihovnictví.

Bohuslav Smejkal v roce 1945 zvolil knihovnictví za své povolání a zůstal mu věrný do 75 let. Začínal v knihovně Obchodní a živnostenské komory v Olomouci, v roce 1949 přešel do Univerzitní, později Státní vědecké knihovny v Olomouci (nyní Vědecká knihovna v Olomouci – VKOL), kde

působil jako vedoucí knihovnických služeb a zástupce ředitele. I po odchodu do důchodu zůstal u své profese a více než 10 let se věnoval zpracování a pořádání knihovního fondu olomouckého arcibiskupství.

Bohaté znalosti z oboru i osobních zájmů využil k rozsáhlé publikační činnosti, přednáškám, besedám, výstavám a ke zpracování odborných studií i populárně naučných článků. Redakčně se podílel na vydávání Zpráv SČB v Praze, samotiš-

ských ročenek, sborníků Vlastivědné společnosti muzejní v Olomouci, působil jako vedoucí redaktor časopisu *Z knihovnické praxe*. Dvacetiletou činnost vědecké knihovny zhodnotil v publikaci *Státní vědecká knihovna v Olomouci 1945–1965* (1965) a ke 400. výročí vzniku olomoucké knihovny zpracoval nejstarší historii VKOL v publikaci *Státní vědecká knihovna v Olomouci 1566–1966* (1966). Významnému výročí Knihovny města Olomouce věnoval práci *Sto let české veřejné knihovny v Olomouci 1889–1989* (1989). Tematika regionu převládala v jeho dalších publikacích: *Olomouc – městská památková rezervace* (1986), *Svatý Kopeček: Poutní chrám Navštívení Panny Marie* (1994). V loňském roce pan Smejkal spolupracoval s knihovnou na výstavě ke stému výročí založení SČB a na vydání publikace *Krásné knihy ve fondu VKOL*, zachycující bibliofilie a další tisky vydané SČB. *Personální bibliografie Bohuslava Smejkala*, zpracovaná VKOL v roce 2004, podchycuje téměř 400 textů z rozmezí let 1940–2004. Práce pana Smejkala pomohla a dosud pomáhá uchovávat důležité tradice, oživuje duchovní, intelektuální a uměleckou paměť našeho regionu, připomíná obdivované památky, architektonické skvosty, umělecké události a kulturní život kraje.

Letošní jubileum Bohuslava Smejkala připomněly kulturní pořady zaměřené na bohatou tradici krásné knihy. Literární klub v Olomouci uspořádal ve spolupráci s Vědeckou knihovnou přednášku, na níž pan Smejkal promluvil o bibliofilském hnutí a významných událostech za 100 let existence Spolku českých bibliofilů. Předvedl ukázky ze svých i knihovnických sbírek ex libris, kaligrafii, bibliofilských tisků a edic. Ve vzpomínkách připomenul osobní přátele, ke kterým patřil pře-

devším Otto František Babler, Jaroslav Seifert, Karel Svoboda a řada dalších.

K úctyhodnému jubileu panu Smejkalovi jsme blahopřáli už v květnu, nyní si na stránkách KROKu připomínáme, že jubilant byl od počátku velkým příznivcem naší kulturně laděné revue. Hlavní poděkování však budiž zde řečeno za Vědeckou knihovnu, kde někteří na pana Smejkala dosud vzpomínají. Jsme si vědomi, že leckde v knihovně užíváme hojných výsledků jeho dlouholeté práce, navíc oceňujeme jeho pozdější obětavou spolupráci a záslužnou publikační činnost ve prospěch naší instituce.

Radost pro oči i dlaně

Helena Veličková

Chodba v prvním patře Vědecké knihovny v době od 16. dubna do 29. května 2009 připomínala spíš interiér přepychového hradu nebo skromnějšího zámku. Vysoké stěny staré knihovny budovy, obložené panely s více než stovkou dřevorezbec českých panovníků a jejich žen, se podobaly kazetovému obložení zámeckých interiérů. I v kostelech se setkáváme s polychromovanými dřevorezby svatých nebo panovníků, takže celkem vzato by nešlo o nic nového, vezmeme-li v úvahu samozřejmost, že způsob řezby a kvalita barev

odpovídají dnešku a ne středověku. Jenže dřevorezby paní Jarmily Haldové jsou nejen řemeslně, ale i umělecky originálními díly. Figury knížat, králů a šlechtických žen, které šest týdnů zářily barvami i bohatými tvary v chodbě bez oken, se liší od těch, které jsme si zvykli vidat na středověkých dřevorezbec. Působivé postavičky připomínají loutkové filmy Jiřího Trnky, ohromné černé oči ukrývají dávnověká tajemství, každá historická osobnost je jedinečná ve výrazu tváře, postoji a gestu, skromném či naopak přepestrém a vzácném šatu, v originálním pojetí symbolů a atributů, které ji charakterizují. Paní Haldovou přitahovala odedávna historie, její práci na postavách panovníků a manželek předcházelo studium historické

i historiografické literatury, dějiny odívání, kunsthistorie, šperkařství, zbroje a výzbroje, numizmatiky a dalších oborů. V katalogu se dočteme, co pozoruhodného o každé postavě českých dějin píše Kosmas nebo Vančura v Obrazech z dějin národa českého, historické prameny i pověsti a legendy.

Dřevorezby jsou řazeny chronologicky a panovníci jsou vždy obklopeni svými ženami v těsné blízkosti. Toto promyšlené seskupení obrazů na každém z osmi panelů evokuje proto i celkový dojem z příslušné historické epochy. Panely 10. nebo 12. století jsou barevně skromné ve srovnání s jinými. Mocný barevný dojem vyvolávají roucha, šperky a symboly renesančního období,

což diskrétně připomíná tehdejší rozkvět ducha i hmotného světa. Stejně tak období manýrismu a baroka upoutá důmyslným laděním pestrých barev a množství vzorů látek i pozadí. Pro divákovy oči je výstava impozantní podívanou, která přes jistou monumentálnost si uchovává zvláštní půvab přívětivé důvěrnosti a domácí atmosféry. Jako by zobrazené figury říkaly: Vidíte, jaké zvláštní neopakovatelné kouzlo mají dějiny nás, Čechů?

A ještě jednu zvláštnost měla výstava Jarmily Haldové: reliéfy postav jsou příjemné na omak a bylo dovoleno na dřevorezby sahat. Pravda, důsledkem bude menší série oprav „make-upu“

některých panovníků, ale dotek dřeva je mimořádně milý. Tuto výsadu zvlášť ocenili nevidoucí návštěvníci, pro něž byla výstava záměrně instalována Tyflocentrem v Olomouci. Osahat si obrysy tváří, zbraní, dětí, zvířat a ptáků, šatů a závojų je pozoruhodný zážitek i pro zdravého člověka, který si mnozí rádi umocnili tím, že zavřeli oči, aby se soustředili na nezvyklé vjemy dlaní a prstů. Pro člověka nevidoucího však jde o jedinečnou možnost, jak vnímat výtvarné dílo vlastními smysly, bez závislosti na průvodcově komentáři. Vždyť víme, že bezprostřední dojem, jaký si o uměleckém díle vytvoříme, je nakonec vždycky jen náš, intimní, hluboký a v podstatě nesdělitelný.

O nejoblíbenější knihu České republiky hlasují i olomoučtí senioři

Knihovna města Olomouce se jako instituce veřejné služby dlouhodobě věnuje přípravě a realizaci projektů pro zvláštní skupiny čtenářů včetně sociálních menšin. Z jednorázových akcí lze vzpomenout např. loňskou výtvarnou, taneční a hudební soutěž Romské pohádky a romská kultura, letos již proběhla za velkého zájmu veřejnosti dotyková výstava archeologických reprodukcí pro nevidomé a v závěru roku se chystá cestopisná beseda pro handicapované.

Kromě podobných podniků však knihovna poskytuje trvalé služby olomouckým seniorům, zejména pak těm, kterým zdravotní stav či velmi pokročilý věk zamezuje navštívit některou z poboček osobně. Každý měsíc zavítají knihovnice Libuše Soukopová a Jana Spáčilová do Domu s pečovatelskou službou na Peškově ulici, kam s sebou přivezou objemný náklad nových i starších knih; zájemci o literaturu a čtení si tak mohou vypůjčit vybrané tituly přímo u sebe „doma“.

Také v dubnu pracovnice navštívily dům na Peškové, tentokrát ovšem kromě

obvyklé nabídky knih informovaly literatury milovné osazenstvo o celostátním projektu Kniha mého srdce a možnosti zvolit svou nejoblíbenější knížku. Senioři obdrželi hlasovací lístky, které po odvysílání pilotního pořadu v České televizi vyplní a pošlou do knihovny, aby mohly být započítány do celkového výsledku.

Olomoučtí senioři s nadšením přivítali možnost podílet se kulturním životě nejen svého regionu, ale celé republiky.

Radim Karlach

Fotografie dostihových koní v knihovně

Knihovna města Olomouce uspořádala v dubnu až červnu 2009 v pobočce na Brněnské ulici unikátní výstavu s názvem Zenon Kisza: *Dostihy koní objektivem fotografa*.

Expozice prezentovala barevné snímky jednoho z našich nejrespektovanějších fotografů v atraktivní sportovní oblasti, jakou jsou dostihy anglických plnokrevníků. Autor se věnuje i jiným disciplínám sportů, souvisejících s koňmi. Publikuje v časopisech *Paddock Revue*, *Turf Magazin* a dalších. Je stálým spolupracovníkem slušovického závodiště, pro které pořizuje fotografie na plakáty, propagační materiály a dostihové programy. Vystavoval dosud např. v Národním domě v Prostějově, v Českém Těšíně, Havířově, u příležitosti Velké pardubické 2008 v pardubické městské galerii a také v zahraničí, kde získal ocenění za svou tvorbu.

Vystavené snímky z prostředí turfu stojí na pomezí dokumentu a umělecké tvorby a spojují v sobě dramatickost sportu a jedinečnost estetického prožitku; i proto je právě veřejná knihovna jakožto instituce kulturní a zároveň vzdělávací tím pravým místem k jejich prezentaci.

Radim Karlach

REGIONÁLNÍ KULTURNÍ OSOBNOSTI

ČERVENEC

Babula, Vladimír – ilustrátor; redaktor; prozaik

* 24. 07. 1919 Uherský Brod, okr. Uherské Hradiště

† 12. 11. 1966 Praha

Pozn.: působení v Praze; byl redaktorem časopisů Mladý technik, Věda a technika mládeži; pracoval v ČTK; autor vědecko-populárních knih a děl z oblasti sci-fi; publikoval v časopisech

Literatura: Adamovič, I.: Slovník české literární fantastiky a science fiction. Praha 1995; Frolcová, M.: Slovník žáků a absolventů zlínské Školy umění a Střední uměleckoprůmyslové školy ve Zlíně a v Uherském Hradišti /1939–2003/. Uherské Hradiště 2003.

Bláha, Inocenc Arnošt – básník; prozaik; filosof; redaktor; vydavatel

* 28. 07. 1879 Krasoňov, okr. Pelhřimov

† 25. 04. 1960 Brno

Místa působení: Brno

Pozn.: představitel strukturálně funkcionalistické sociologie vycházející z kritického realismu TGM; redaktor a vydavatel Sociologické revue

Literatura: Biografický slovník českých zemí. [5.] Bi-Bog. Praha 2006; Göbl, L.: Osobnosti Vysočiny. 1. Pelhřimov 2005; Šlechtová, A. – Levora, J.: Členové České akademie věd a umění 1890–1952. Praha 2004; Kdy zemřeli...? 1937–1962. Praha 1962; Lexikon české literatury. Osobnosti, díla, instituce. 1. A-G. Praha 1985;

Pedagogická encyklopedie. 1. Praha 1938; Československý biografický slovník. Praha 1992; Lidová kultura. Národopisná encyklopedie Čech, Moravy a Slezska. 1. Praha 2007.

Blažek, Bohuslav – kronikář; kulturně-osvětový pracovník; vlastivědný pracovník

* 14. 07. 1869 Štramberk, okr. Nový Jičín

† 06. 08. 1932 Štramberk, okr. Nový Jičín

Místa působení: Příbor, okr. Nový Jičín; Štramberk, okr. Nový Jičín

Pozn.: spolupracovník A. Hrstky

Literatura: Baláš, M.: Kulturní místopis Novojičínska. Nový Jičín 1967; Ficek, V.: Biografický slovník širšího Ostravska. 1. Opava 1972.

Böhm, Alois – básník; prozaik; překladatel; divadelní kritik

* 06. 07. 1899 Řečkovice, okr. Brno

† 14. 05. 1987 Brno-Královo Pole

Místa působení: Brno

Pozn.: překládal ze slovinštiny a lotyšštiny; přispíval do časopisů Pramen, Cesty, Obzor, Socialistická budoucnost aj.

Literatura: Biografický slovník českých zemí. [6.] Boh-Bož. Praha 2007; Lexikon české literatury. Osobnosti, díla, instituce. 1. A-G. Praha 1985.

Čížková, Blandina – prozaička; knihovnice; kulturně-osvětová pracovníce; národopisná pracovníce; redaktorka; vydavatelka

* 06. 07. 1859 Řisuty, okr. Kladno

† 25. 04. 1925 Místek, okr. Frýdek-Místek
Místa působení: Místek, okr. Frýdek-Místek
 Oblast působení: Slezsko; Těšínsko
Pozn.: pro rozvoj češtví na Těšínsku nazývána „slezskou Boženou Němcovou“; osvětové přednášky i v Čechách; vydávala *Noviny Těšínské*
Literatura: Biografický slovník Slezska a severní Moravy. 3. Opava – Ostrava 1995; Ficek, V.: Biografický slovník širšího Ostravska. 1. Opava 1972; Věstník Matice opavské, 38, 1933.

Hořica, Ignát – prozaik; překladatel; redaktor
 * 28. 07. 1859 Brno
 † duben 1902 Marseille (Francie)
Místa působení: Brno
Pozn.: pracoval i v Plzni, Slaném, od roku 1890 v Praze; vztah díla ke Slezsku
Literatura: Ficek, V.: Biografický slovník širšího Ostravska. 2. Opava 1976; Biografický slovník Slezska a severní Moravy. 11. Ostrava 1998.

Janečková, Klára – prozaička
 * 20. 07. 1979 Valašské Meziříčí, okr. Vsetín
Místa působení: Zlín; Chvalčov, okr. Kroměříž
Literatura: Mladá fronta Dnes, 16.5.2006.

Knězek, Libor – bibliograf; historik umění; literární historik; literární kritik; publicista
 * 13. 07. 1929 Frenštát pod Radhoštěm, okr. Nový Jičín
Místa působení: Frenštát pod Radhoštěm, okr. Nový Jičín
Pozn.: zaměření na českou a slovenskou literaturu 19. a 20. století a česko-slovenské literární vztahy

Literatura: Slovník českých a slovenských výtvarných umělců 1950–2000. 5. Ostrava 2000; Slovník osobností kulturního a společenského života Valašska 2000. Valašské Meziříčí 2000.

Pittich, Karel – básník; folklorista
 * 11. 07. 1889 Prostějov
 † 05. 04. 1968 Praha
Místa působení: Prostějov
Literatura: Prostějovský týden, 14.7.1999.

Polívka, Bolek – dramatik; herec; klaun; mim; režisér
 * 31. 07. 1949 Vizovice, okr. Zlín
Místa působení: Brno
Pozn.: inspirace komedií dell'arte, filmovou groteskou; uplatňuje se též ve filmu a v televizi
Literatura: Fikejz, M.: Český film. Herci a herečky. 2. L-Ř. Praha 2007; Český taneční slovník. Praha 2001; Polívka, B. – Hájek, P. – Šťastný, A.: Předběžný portrét. Praha 1987; Postavy brněnského jeviště. 2. Brno 1989; Český biografický slovník XX. století. 2. K-P Praha 1999; Míkulcová, M. – Graclík, M.: Kulturní toulky Valašskem. Frýdek-Místek 2001.

Urbánek, Ferko – dramatik; prozaik
 * 30. 07. 1859 Vsetín
 † 10. 12. 1934 Bratislava (Slovensko)
Pozn.: žil na Slovensku
Literatura: Slovník osobností kulturního a společenského života Valašska 2000. Valašské Meziříčí 2000; Slovník slovenských spisovatelů. Praha 1999.

Válka, Josef – historik; publicista; redaktor
* 13. 07. 1929 Borač-Podolí, okr. Žďár nad Sázavou

Místa působení: Brno

Pozn.: v 70.-80. letech zákaz činnosti; od roku 1989 v redakcích historických a kulturních časopisů; specializace na československé dějiny 15.-18. století

Literatura: Kdo je kdo. 91/92. Česká republika. Federální orgány ČSFR. 2. N-Ž. Praha 1991; Český biografický slovník XX. století. 3. Q-Ž. Praha 1999.

Vávra, Vincenc – literární historik
* 26. 07. 1849 Újezdec, okr. Náchod

† 05. 01. 1936 Brno

Místa působení: Brno; Přerov

Pozn.: ředitel gymnázia v Přerově; jako středoškolský profesor působil také v Praze; zabýval se mj. dílem B. Němcové

Literatura: Kdy zemřeli...? 1967–1970 a 1935–1936. Praha 1970.

Večeřa, Pavel – historik; etnograf; prozaik
* 15. 07. 1969 Olomouc

Místa působení: Brno

Literatura: Host, 24, 2008, č. 5.

SRPEN

Burian, Václav – básník; redaktor; překladatel
* 28. 08. 1959 Přerov

Místa působení: Olomouc

Pozn.: v 80. letech spolupráce s olomouckým samizdatovým časopisem Ječmínek; překlady

z polštiny; stovky článků a recenzí v českém, slovenském a polském tisku; v letech 2001–2002 redaktorem Literárních novin

Literatura: Salon. Literární příloha Práva, 2003, č. 303.

Čejka, Mirek – překladatel; filolog

* 31. 08. 1929 Olomouc

Místa působení: Brno

Pozn.: působil jako lektor českého jazyka v Pekingu, Londýně a Řezně; specializace na starou čínštinu a filozofii jazyka

Literatura: Universitas, 22, 1989, č. 4; Slovo a slovesnost, 60, 1999, č. 4; Černý, J. – Holeš, J.: Kdo je kdo v dějinách české lingvistiky. Praha 2008.

Černá, Jaroslava – prozaička; básnířka

* 25. 08. 1959 Hranice, okr. Přerov

Místa působení: Teplice nad Bečvou, okr. Přerov

Literatura: osobní sdělení

Frič, Jaroslav Erik – básník; redaktor

* 14. 08. 1949 Horní Libina, okr. Šumperk

Místa působení: Brno; Olomouc; Vranov nad Dyjí, okr. Znojmo

Pozn.: v roce 1971 stál u zrodu olomoucké samizdatové edice Texty přátel; v letech 1998–99 vydával časopis Potulný dělník a od roku 2000 organizuje v Brně stejnojmenný festival poezie; v roce 2002 založil občanské sdružení Proximus pro podporu osob náležejících k menšinám

Literatura: Osobnosti Znojemska – spisovatelé. Znojmo 1992; Host, 23, 2007, č. 3.

Gába, Zdeněk – básník; spisovatel; překladatel

* 02. 08. 1939 Zlín

Místa působení: Šumperk

Literatura: Prostor Zlín, 8, 2000, č. 1, 2, 3.

Havlíček, Jan – literární historik; vlastivědný pracovník; publicista

* 08. 1889 Adamov, okr. Blansko

† 01. 03. 1950 Ostrava

Místa působení: Kroměříž; Nový Jičín; Příbor, okr. Nový Jičín

Oblast působení: Kravařsko

Pozn.: přispíval do řady novin a časopisů články o krajské historii a významných osobnostech; působil v redakci časopisu Kravařsko

Literatura: Biografický slovník Slezska a severní Moravy. 9. Ostrava 1997; Fícek, V.: Biografický slovník širšího Ostravska. 2. Opava 1976.

Jetelina, Jan – národopisný pracovník; prozaik; sběratel lidových pohádek a pověstí

* 10. 08. 1909 Lovčice, okr. Hodonín

† 1992 Lovčice, okr. Hodonín

Místa působení: Lovčice, okr. Hodonín

Pozn.: uveřejňoval národopisné články v Uprkově kraji; vydal „Pověsti a zkazky z Chřibů“ (1944); pseudonym Jan Koryčan

Literatura: Vlach, J.: Co dalo Ždánicko krajské i národní kultuře. Brno 1994.

Kolářová, Jaromíra – autorka dětské literatury; divadelní dramaturgyně; filmová dramaturgyně; filmová scenáristka; prozaička; redaktorka

* 24. 08. 1919 Praha

† 21. 01. 2006 Praha

Místa působení: Ostrava

Pozn.: dramaturgyně Filmového studia Barrandov

Literatura: Nakladatelství Profil v Ostravě představuje své autory. Ostrava 1986; Slovník české literatury 1970–1981. Praha 1985; Málková, I. – Urbanová, S.: Literární slovník severní Moravy a Slezska (1945–2000). Olomouc 2001.

Lenartová, Eva – autorka dětské literatury; redaktorka

* 12. 08. 1959 Ostrava

Místa působení: Ostrava

Pozn.: píše pro děti a mládež; překládá dětskou literaturu ze slovenštiny

Literatura: Málková, I. – Urbanová, S.: Literární slovník severní Moravy a Slezska (1945–2000). Olomouc 2001.

Mikoláš, Jaroslav Ludvík – bibliofil; bibliograf; folklorista; kulturně-osvětový pracovník; publicista; vlastivědný pracovník; vydavatel

* 16. 08. 1889 Raškovice, okr. Frýdek-Místek

† 11. 02. 1979 Skalice-Záhoří, okr. Frýdek-Místek

Místa působení: Raškovice, okr. Frýdek-Místek; Skalice, okr. Frýdek-Místek

Oblast působení: Frýdecko-Místecko; Těšínsko
Pozn.: vztah k dílu P. Bezruče; vydával regionální drobné tisky; spoluvydavatel revue Bezkydské besedy

Literatura: Lidová kultura. Národopisná encyklopedie Čech, Moravy a Slezska. 1. Praha 2007; Biografický slovník Slezska a severní Moravy. 2. Opava – Ostrava 1994; Fícek, V.: Biografický slovník širšího Ostravska. 4. Opava 1981.

Pleva, Josef Věromír – autor dětské literatury; redaktor

* 12. 08. 1899 Moravská Svatka, okr. Žďár nad Sázavou

† 07. 09. 1985 Brno

Místa působení: Brno; Frenštát pod Radhoštěm, okr. Nový Jičín; Karasín, okr. Žďár nad Sázavou; Moravské Budějovice, okr. Třebíč; Nové Město na Moravě, okr. Žďár nad Sázavou; Frenštát pod Radhoštěm, okr. Nový Jičín

Oblast působení: Vysočina

Pozn.: autor knih pro děti a mládež a vzpomínkových knih; spolupráce s rozhlasem; představitel brněnské kulturní levice; založil skupinu dělnických autorů zaměřenou polemicky proti intelektuálně náročné tvorbě skupiny Devětsil

Literatura: Göbl, L.: Osobnosti Vysočiny. 1. Pelhřimov 2005; Bystřicko, 1991, červenec-srpen; J. V. Pleva, spolutvůrce pokrokové kulturní politiky. Brno 1990; Chmel, Z.: Galerie brněnských osobností. 3. N-S [i.e. P-S]. Brno 2003; Slovník české literatury 1970–1981. Praha 1985; Český biografický slovník XX. století. 2. K-P. Praha 1999; Prchal, J.: Biografický slovník Polenska. Polná 2002.

Rous, Jan – kronikář; národopisný pracovník

* 23. 08. 1869 Libkovice pod Řípem, okr. Litoměřice

† 19. 01. 1950 Jablunka, okr. Vsetín

Oblast působení: Valašsko

Pozn.: kronikářem obce Bystřička; spoluzakladatel sborníku Naše Valašsko

Literatura: Lidová kultura. Národopisná encyklopedie Čech, Moravy a Slezska. 1. Praha 2007;

Slovník osobností kulturního a společenského života Valašska 2000. Valašské Meziříčí 2000.

Sekera, Jaroslav – literární historik; literární kritik; literární teoretik; prozaik

* 27. 08. 1929 Ostrava-Zábřeh, okr. Ostrava

† 24. 03. 2007

Místa působení: Brno; Ostrava

Pozn.: v jeho tvorbě se prolínají teoretické znalosti literatury s uměleckými dispozicemi

Literatura: Nakladatelství Profil v Ostravě představuje své autory. Ostrava 1985; Slovník české literatury 1970–1981. Praha 1985; Slovník českých spisovatelů od roku 1945. 2. M-Ž. Praha 1998; Málková, I. – Urbanová, S.: Literární slovník severní Moravy a Slezska (1945–2000). Olomouc 2001.

Svobodová, Františka – dramatička; folkloristka; prozaička

* 14. 08. 1859 Ždánice, okr. Hodonín

† 22. 11. 1924 Brezno nad Hronom (Slovensko)

Místa působení: Ždánice, okr. Hodonín

Oblast působení: Slovácko

Pozn.: autorka povídek; sběratelka her a říkadel slováckých dětí; pohřbena v Čejči

Literatura: Lidová kultura. Národopisná encyklopedie Čech, Moravy a Slezska. 1. Praha 2007; Vlach, J.: Co dalo Ždánicko krajové i národní kultuře. Brno 1994.

Tessarczyk, Antoni – spisovatel; vydavatel; redaktor

* 13. 08. 1799 Dobrá, okr. Frýdek-Místek

† 05. 11. 1869 Krakov (Polsko)

Pozn.: vydával Kurjer Krakowski
Literatura: Biografický slovník Slezska a severní Moravy. 8. Ostrava 1997.

Vocelka, František – básník; překladatel; skladatel; varhaník

* 17. 08. 1819 Rouchovany, okr. Třebíč

† 13. 02. 1869 Hostim, okr. Znojmo

Místa působení: Hostim, okr. Znojmo; Moravský Krumlov, okr. Znojmo; Jaroměřice nad Rokytinou, okr. Třebíč

Literatura: Osobnosti Znojemska /hudebníci/. Znojmo 1989; Osobnosti Znojemska /spisovatelé/. Znojmo 1988.

ZÁŘÍ

Bouček, Václav – publicista; redaktor

* 05. 09. 1869 Velká Bíteš, okr. Žďár nad Sázavou

† 10. 04. 1940 Praha

Pozn.: člen revolučního Národního shromáždění v letech 1918–1919; spoluautor první československé ústavy; redaktor Právnických rozhledů v Praze; psal popularizační články s právníkou tematikou

Literatura: Zejda, R. – Jurman, H. – Havlíková, L.: Slovník spisovatelů okresu Žďár nad Sázavou. Třebíč 1992.

Drdová, Marie – básnířka; skladatelka

* 08. 09. 1889 Blansko

† 18. 10. 1970 Praha

Literatura: Hejl, E. – Procházka, Z.: Koho dal náš okres divadlu. Blansko 1986.

Habáň, Petr Metoděj – filosof; publicista; spisovatel

* 11. 09. 1899 Huštěnovice, okr. Uherské Hradiště

† 27. 06. 1984 Brno

Pozn.: šířitel tomistické filosofie

Literatura: Olomoucké hřbitovy a kolumbária. Olomouc 2001.

Heine, Erwin – novinář; prozaik

* 19. 09. 1899 Střítež, okr. Jihlava

† 1947 Schwarzenberg (Německo)

Místa působení: Opava

Pozn.: německy napsal několik románů; přispíval do časopisu Deutsche Post

Literatura: Prchal, J.: Biografický slovník Polska. Polná 2002.

Hrachovský, František Norbert – spisovatel; redaktor; publicista

* 11. 09. 1879 Kněždub, okr. Hodonín

† 18. 01. 1943 Osvětim (Polsko)

Místa působení: Olomouc

Pozn.: autor teologických a filosofických prací

Literatura: Osobnosti střední Moravy. 1999. Olomouc 1998.

Jířík, Richard – překladatel

* 12. 09. 1859 Grymov, okr. Přerov

† 16. 05. 1927 Vyškov

Místa působení: Brno; Přerov; Vyškov

Pozn.: překlady z angličtiny; autor školních učebnic a jazykových příruček

Literatura: Lexikon české literatury. Osobnosti, díla, instituce. 2/I. Praha 1993.

Kolářek, Josef – básník; prozaik; překladatel; redaktor

* 01. 09. 1929 Brno

Pozn.: člen Tovaryšstva Ježíšova; internován v 50. letech; roku 1968 odešel do Rakouska

Literatura: Slovník českých spisovatelů. Toronto 1982.

Křupka, Václav – filolog; spisovatel; bibliofil; kronikář; historik

* 25. 09. 1929

Místa působení: Litovel, okr. Olomouc; Olomouc; Mohelnice, okr. Šumperk

Literatura: Osobnosti střední Moravy. 1999. Olomouc 1998.

Navrátil, Jiří – nakladatelský redaktor; prozaik

* 22. 09. 1939 Valašské Meziříčí, okr. Vsetín

Pozn.: vztah díla ke kraji; působení v Praze, od roku 1965 v nakladatelství Mladá fronta

Literatura: Čeští spisovatelé 20. století. Praha 1985; Mikulcová, M. – Graclík, M.: Kulturní toulky Valašskem. Frýdek-Místek 2001.

Pallas, Ladislav – filolog; literární kritik; překladatel; redaktor

* 14. 09. 1929 Halenkov, okr. Vsetín

† 06. 03. 1982 Opava

Místa působení: Olomouc; Opava

Pozn.: přispíval do sborníku Valašsko

Literatura: Lidová kultura. Národopisná encyklopedie Čech, Moravy a Slezska. 1. Praha 2007; Biografický slovník Slezska a severní Moravy. 4. Opava – Ostrava 1995; Ficek, V.: Biografický slovník širšího Ostravska. 5. Opava 1983.

Raab, Jaroslav – organizátor hudebního života; spisovatel

* 07. 09. 1899 Rožnov pod Radhoštěm, okr. Vsetín

† 10. 03. 1960 Brno

Místa působení: Brno

Pozn.: pořídil sbírku 200 diapozitivů míst, jež měla vztah k Janáčkovu životu a dílu

Literatura: Československý hudební slovník osob a institucí. 2. M-Ž. Praha 1965.

Řičan, Rudolf – překladatel

* 23. 09. 1899 Hovězí, okr. Vsetín

† 02. 10. 1975 Praha

Místa působení: Hustopeče, okr. Břeclav; Třebíč

Pozn.: od roku 1946 profesorem církevních dějin na Husově evangelické fakultě v Praze; přeložil M. Luthera aj.

Literatura: Kdy zemřeli...? 1975–1979. Praha 1979.

Sedlák, Jan Vojtěch – básník; literární historik; prozaik; redaktor

* 20. 09. 1889 Boskovice, okr. Blansko

† 11. 06. 1941 Praha

Pozn.: tvorba byla inspirována beskydskou krajinou, lidovou baladikou i lidovými popěvkami

Literatura: Biografický slovník Slezska a severní Moravy. 12. Ostrava 1999; Kunc, J.: Slovník soudobých českých spisovatelů. Praha 1946; Polák, V.: Literární místopis okresu Blansko. Blansko 1985.

Sekora, Ondřej – grafik; ilustrátor; novinář; autor dětské literatury; spisovatel

* 25. 09. 1899 Brno-Královo Pole, okr. Brno

LOUIS BRAILLE 200 LET OD NAROZENÍ

Louis Braille se narodil 4. ledna 1809 v městečku Coupvray ve Francii v rodině sedláře a vinníka. Malý Louis rád navštěvoval otcovu dílnu, což se mu asi ve třech letech stalo osudným. Ostrým sedlářským nožem si poranil oko a přestal na ně vidět. Záhy přestal vidět i na druhé oko. Do pařížského Národního ústavu pro mladé slepce byl přijat jako desetiletý. Již předtím chodil do místní školy v Coupvray. Učil se hře na klavír, později i na varhany a violoncello. V ústavu výborně prospíval, byl také manuálně zručný a hudebně nadaný. V letech 1824 – 1827 vykonával funkci pomocníka dílenského mistra. V roce 1828 byl jmenován korepitiorem, tj. pomocným učitelem. Po roce 1830 obdržel diplom řádného učitele. Roku 1835 se u něho objevují první příznaky tuberkulózy plic, roku 1840 pokročila choroba do té míry, že musel být zproštěn funkce učitele a bylo mu ponecháno jen vyučování hře na hudební nástroje. Roku 1842 je osvobozen od všeho vyučování. V ústavu mohl zůstat, aby se zde léčil. Nadále však zastává funkci varhaníka v kostele sv. Mikuláše a později u Lazaristů, kterou opouští až měsíc před svou smrtí. Zemřel 6. ledna 1852.

HISTORIE SLEPECKÉHO PÍSMO

První pokusy vytvořit hmatové písmo pro slepce vycházely z různých modifikací reliéfní latinky. Učitelé nevidomých experimentovali – ve Francii do r. 1850, jinde až do konce 19. století. Zkušenost dlouho ukazovala, že všechna dosavadní písmena jsou pro hmatové vnímání nevhodná. Tento nedostatek s definitivní platností odstranilo až Braillovo písmo. Pro hmat je podstatným prvkem bod, pro znak linie. Tuto zákonitost mnozí učitelé slepců neznali nebo nerespektovali. Myšlenka sestavit písmo pouze z bodů nebyla úplně nová. První písmena se však neujala pro jejich špatnou čitelnost. Nevidomí chlapci z Ústavu pro mladé slepce proto v roce 1825 vypsalí soutěž. Jako nejlepší byl žáky ohodnocen návrh šestnáctiletého Louise Brailla. Teprve na sklonku života se Braille v rodné zemi dočkává veřejného uznání. V roce 1852 začínají v Paříži vycházet první knihy tištěné Braillovým písmem (např. slabikář). Matrice k tisku byly připravovány z hranolků, na kterých byla odlita jednotlivá písmena. Také v zahraničí se jeho písmo rozšiřovalo vážně. Braillov logický systém nedovedlo pochopit mnoho tehdy významných tyflopodů, z nichž někteří ještě po několik desetiletí napínali všechny své síly, aby objevili lepší písmo; především takové, které by bylo možné číst i zrakem.

BRAILLOVA ABECEDA

Braille začal na písmu pracovat již ve 13 letech, krátce po přijetí do Ústavu pro mladé slepce v Paříži. Písmeno vzniklo v roce 1825. V roce 1827 napsal Braille dílo, ve kterém je soustava písmen popsána i s návodem k používání. Písmena jsou tvořena ze dvou svislých sloupců o třech bodech.

Rožné písmen odpovídají rozměrům bříška ukazováku. Braillovo písmo je pravopisnou abecedou – je rovnocenná kterémukoliv kulturnímu písmu. Lze ho přizpůsobit všem jazykům, a tak umožňuje vzdělávání nevidomých ve světovém měřítku. Braille rovněž vytvořil základní kódy pro matematiku a v roce 1834 dal logický základ bodové hudební notaci. V roce 1837 byly jeho písmem napsány Dějiny Francie. Braillovo písmo učitelé 25 let odmítali s odůvodněním, že slepce izoluje od jiných lidí, kteří je neumějí číst. Oficiálně se situace změnila až v roce 1850. Braillovo písmo bylo vedením pařížského ústavu přijato až dva roky před jeho smrtí.

Z obsahu:

Aleš Merenus s Františkem Schildbergem

Zločinci mezi regály

- Petr Mašek

Věcný katalogizátor a odborný text

- Aleš Hrazdil

Mladí Evropané zvedají kotvy

- Helena Březinová

Osvícené hlavy minulosti:

Ludvík ze Žerotína a Velké Losiny

- Renáta Fifková

Vyzouvejte se, prosím

- Lenka Prucková

Zastaveníčka v olomouckých ulicích II.

- Nela Chládková

2

† 04. 07. 1967 Praha

Místa působení: Brno

Pozn.: autor knih pro děti; věnoval se časopisecké ilustraci; v letech 1949–52 působil ve Státním nakladatelství dětské knihy Praha; redaktor Práce a časopisu Dikobraz; spolupracoval s břevlanským loutkovým divadlem Radost

Literatura: Knížák, M.: Encyklopedie výtvarníků loutkového divadla v českých zemích a na Slovensku od vystopovatelné minulosti do roku 1950. M-Z. Praha 2005; Duha, 1, 1987, č. 2; Encyklopedie českého výtvarného umění. Praha 1975; Malá československá encyklopedie. 5. Praha 1987; Pernes, J.: Svět Lidových novin 1893–1993. Praha 1993; Český biografický slovník XX. století. 3. Q-Ž. Praha 1999; Chmel, Z.: Galerie brněnských osobností. 3. N-S [i.e. P-S]. Brno 2003; Čeští spisovatelé 20. století. Praha 1985.

Schmidt, Heinrich – ředitel divadla; libretista

* 27. 09. 1779 Výmar (Německo)

† 14. 04. 1857 Vídeň (Rakousko)

Místa působení: Brno

Pozn.: přispíval do časopisů, např. Der Freymüthige, Die Zeitung für die elegante Welt, Allgemeine deutsche Theaterzeitung aj.

Literatura: Ludvová, J.: Hudební divadlo v českých zemích. Praha 2006.

Schneider, Jan – literární historik; literární kritik; literární teoretik

* 23. 09. 1959 Olomouc

Místa působení: Olomouc

Pozn.: autor recenzí současné české literatury, zejména v Literárních novinách a Tvaru; zabý-

vá se rovněž poválečnou českou a slovenskou literaturou v exilu a samizdatu

Literatura: Panorama české literatury. Olomouc 1994.

Vrána, Václav – dramatik; činoherní herec; činoherní režisér

* 04. 09. 1899 Hodonín

† 26. 08. 1950 Praha

Pozn.: člen kabaretu Červená sedma; autor přibližně 300 ochotnických her

Literatura: Kdy zemřeli...? 1937–1962. Praha 1962.

Vrta, Leopold – překladatel; esejista; editor

* 17. 09. 1909 Přílepy, okr. Kroměříž

† 16. 08. 1991 Ostrava

Místa působení: Opava; Ostrava

Pozn.: autor časopiseckých studií o Josefu Florianovi, Jakubu Demlovi a dalších; překládal z francouzštiny; stál u zrodu knižní edice Akord; redigoval časopis Jitro

Literatura: Machala, L.: Průvodce po nových jménech české poezie a prózy 1990–1995. Olomouc 1996; V roce 1991 zemřeli. Brno 1992; Málková, I. – Urbanová, S.: Literární slovník severní Moravy a Slezska (1945–2000). Olomouc 2001.

Zachárník, František – dramatik; operetní herec; písňový textař; režisér; libretista

* 03. 09. 1939 Poděbrady

Místa působení: Brno

Pozn.: spolupráce s rozhlasem a televizí

Literatura: Postavy brněnského jeviště. 2. Brno 1989.